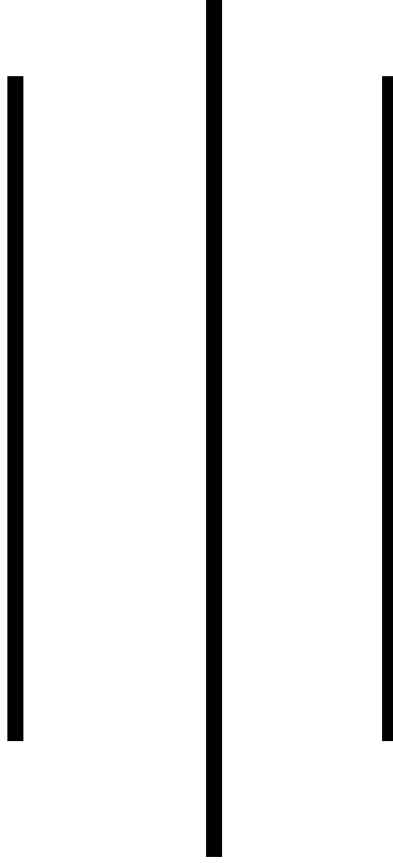

नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक

नेपाल सरकार
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाडौं ।

विषय-सूची	पेज नं
१. विधेयकको उद्देश्य र कारण	१
२. आर्थिक टिप्पणी	५
३. प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी टिप्पणी	६
४. व्याख्यात्मक टिप्पणी	१५
५. नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०८१	३२

सैद्धान्तिक अवधारणा

नेपालको संविधानको धारा ५१ को खण्ड (छ) को उपखण्ड(३) मा नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादन तथा विकास गर्दै नागरिकका आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका लागि सुपथ र सुलभ रूपमा भरपर्दो ऊर्जाको आपूर्ति सुनिश्चित गर्ने तथा ऊर्जाको समुचित प्रयोग गर्ने व्यवस्था रहेको छ । उक्त व्यवस्थाको कार्यान्वयनका लागि कुल गार्हस्थ उत्पादनमा ऊर्जा प्रयोगलाई प्रभावकारी बनाउँदै नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । नवीकरणीय ऊर्जाको विकास गरी वातावरण संरक्षणमा योगदान पुर्याउन तथा ऊर्जा दक्षता मार्फत ऊर्जाको उपयोग, बचत र संरक्षण गर्दै ऊर्जाको पहुँचमा वृद्धि गरी दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्तिका लागि दिगो ऊर्जाको अवधारणा, हरितगृह ग्यास उत्सर्जनबाट वातावरणमा पर्ने असर न्यूनीकरण तथा अनुकूलन मार्फत हरित अर्थतन्त्र प्रवर्द्धन, ऊर्जा समिश्रण र ऊर्जा सुरक्षाको सुनिश्चितता तथा आधुनिक ऊर्जाको पहुँच वृद्धि गर्न नवीकरणीय ऊर्जाको विकास र विस्तारका लागि नयाँ कानून बनाउन आवश्यक भएकोले नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयकको मस्यौदा नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्बाट सङ्घिय संसदमा पेश गर्न मिति २०८१/१/२७ मा स्वीकृति प्राप्त भएकोले प्रस्तुत विधेयक पेश गरिएको छ । यो विधेयक पारित पश्चात नेपालमा नवीकरणीय ऊर्जाको विकास हुने, वितरणको सहज वातावरण तयार हुने तथा ऊर्जा दक्ष प्रविधि र उपकरण प्रयोगमा ल्याउन सकिने वातावरण तयार भई वस्तु तथा सेवाको उत्पादन घट्दै जाने र वातावरण संरक्षणमा थप टेवा पुग्न गई जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरणमा सकारात्मक योगदान पुग्दछ । साथै ऊर्जा दक्षताबाट बचत भएको ऊर्जालाई उर्जाको पहुँच कम भएको क्षेत्रमा वितरण गरी राज्यको दिगो विकास हासिल गर्ने उद्देश्य प्राप्तिसमा सघाउ पुग्दछ ।

उद्देश्य र कारण

ऊर्जाको प्रयोग नभई मानव जीवन असम्भवप्राय छ । मानव समुदायले बिगत लामो समयदेखि प्राकृतिक रूपमा उपलब्ध हुने सौर्य, जैविक, वायु तथा जलस्रोत जस्ता नवीकरणीय ऊर्जाका स्रोतहरू र पेट्रोल, कोइला, डिजेल, मट्टितेल जस्ता जिवाष्म इन्धनका स्रोतहरू प्रयोग गरी आफ्ना आवश्यकताहरू परिपूर्ति गर्दै आएको छ । पछिल्ला केही दशकहरूमा सौर्य, जैविक, वायु तथा जलस्रोत जस्ता नवीकरणीय ऊर्जाका स्रोतहरूको विकास र प्रयोग वृद्धि भइरहेको छ ।

पछिल्ला वैज्ञानिक अध्ययनहरूले मानव समुदायले गरेको जिवाष्म तथा परम्परागत ऊर्जाको अत्यधिक प्रयोगले विभिन्न हरित गृह ग्यासहरू (कार्बनडाइअक्साइड, मिथेन, नाइट्रसअक्साइड, हाइड्रोक्लोरोफ्लोरो कार्बन, औद्योगिक ग्यासहरू आदि) उत्सर्जन हुन गई पृथ्वीको तापक्रम बढ्दै गएको, जसको कारणले वातावरणमा नकारात्मक असर पारेको र मौसमको स्वरूप समेत परिवर्तन गरिदिएको, मौसम परिवर्तनले सम्पूर्ण वनस्पति तथा प्राणी जगतलाई सङ्कटतिर धकेलि रहेको तथ्यहरू उजागर गरेका छन् भने अर्कातिर विद्यमान यस किसिमको सङ्कटलाई कम गर्न नवीकरणीय ऊर्जाका स्रोतहरूबाट ऊर्जा प्राप्त गर्न तथा उपलब्ध ऊर्जाको दक्षतापूर्वक प्रयोग गरी कम लागतमा वस्तु उत्पादन तथा सेवा प्रदान गर्न कतिपय मानवीय क्रियाकलापहरूलाई व्यवस्थित एवं नियन्त्रित रूपमा सञ्चालन गर्दै आएका छन् ।

नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास र विस्तार गरी वातावरण संरक्षण गर्न उद्दत हुनु, प्रवर्द्धन, विकास र विस्तारमा योगदान पुऱ्याउन क्रियाशील हुनु तथा ऊर्जा दक्षतामार्फत ऊर्जाको समुचित उपयोग, बचत र संरक्षण गर्दै ऊर्जाको पहुँचमा वृद्धि गरी दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षताविकासको आवश्यकतालाई परिपूर्ति गरिनु आजको प्रमुख आवश्यकता देखिएको छ ।

ऊर्जाको समुचित उत्पादन, प्रयोग तथा संरक्षण गर्न विश्वका धेरै देशहरूले नवीकरणीय ऊर्जा उत्पादन र वितरण तथा ऊर्जाको दक्षतापूर्वक प्रयोग तथा संरक्षण गर्ने सम्बन्धमा छुट्टा छुट्टै वा दुवै विषय समावेश गरी एउटै ऐन मार्फत नवीकरणीय ऊर्जाको विकास तथा ऊर्जा दक्षता हासिल गर्न उद्योगधन्दा तथा कलकारखानाले दक्षतापूर्वक न्यून ऊर्जा खपत गर्ने प्रविधि, मेसिनरी उपकरण प्रयोगमा ल्याउनु पर्ने, औद्योगिक तथा व्यापारिक भवनहरू ऊर्जा दक्ष बनाउनु पर्ने, तोकिएको परिमाण भन्दा बढी ऊर्जा खपत गर्ने उद्योग तथा व्यापारिक भवनहरूको मान्यता प्राप्त ऊर्जा परीक्षकबाट ऊर्जा परीक्षण गराउनु पर्ने, घरायसी प्रयोजनका विद्युतबाट चल्ने यन्त्र उपकरण तथा सामाग्रीहरू (बिजुली बत्ति, टेलिभजन, रेफ्रिजरेटर, एयर कन्डिसनर, पंखा आदि) को ऊर्जा खपत मापदण्ड तोक्ने र बिक्री वितरणमा ल्याउने, त्यस्ता सामाग्रीहरूमा ऊर्जा दक्षताको जानकारी दिन सक्ने सूचकपत्र (लेवल) टाँस गरेको हुनु पर्ने जस्ता कानूनी व्यवस्था गरी हरितगृह ग्यास कटौती गर्ने कार्यमा योगदान पुऱ्याइरहेका छन् ।

नेपालको संविधानको धारा ५१ (छ) (३) मा नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादन तथा विकास गर्दै नागरिकका आधारभूत आवश्यकताहरू परिपूर्तिका लागि सुपथ र सुलभ रूपमा भरपर्दो आपूर्ति सुनिश्चित गर्ने तथा ऊर्जाको समुचित प्रयोग गर्ने भनी व्यवस्था गरिएको छ । ग्रामीण ऊर्जा नीति, २०६३ ले ग्रामीण क्षेत्रमा साना तथा लघु जलविद्युत आयोजना, जैविक ग्यास, सुधारिएको चुलो, सुधारिएको पानीघट्ट, सौर्य

ऊर्जा प्रणाली आदिको विकास तथा केन्द्रीय ग्रिडको विस्तार गर्ने आदि जस्ता कुरा उल्लेख गरिएको छ भने राष्ट्रिय ऊर्जा दक्षता रणनीति, २०७५ ले ऊर्जाको दक्षता बढाउन तथा ऊर्जा संरक्षण हासिल गर्न सो सम्बन्धी राष्ट्रिय कानूनको निर्माण गरी नियमन गर्ने निकाय समेत स्थापना गर्ने रणनीति लिएको हुँदा नेपाल सरकार, ऊर्जा जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालयले नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता विधेयक तर्जुमा गरेको हो।

यो विधेयक पारित भई ऐनको रूप लिएमा नेपालमा नवीकरणीय ऊर्जाको विकास तथा वितरणको सहज वातावरण तयार हुने तथा ऊर्जा दक्ष प्रविधि र उपकरण प्रयोगमा ल्याउन सकिने वातावरण तयार भई वस्तु तथा सेवाको उत्पादन लागत क्रमशः घट्दै जाने, वातावरण संरक्षणमा योगदान पुग्न गई जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरणमा सकारात्मक योगदान पुग्न जाने तथा ऊर्जा दक्षताबाट बचत भएको ऊर्जालाई ऊर्जाको पहुँच कम भएको क्षेत्रमा वितरण गरी मुलुकको दिगो विकास हासिल गर्ने राष्ट्रिय उद्देश्य प्राप्तमा सहयोग पुग्नेछ ।

संघीय संसद समक्ष पेश भएको नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता विधेयकमा अन्तरनिहित प्रमुख उद्देश्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् :-

१. विधेयकका उद्देश्यहरू :-

- (क) नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास र विस्तार गरी वातावरण संरक्षणमा योगदान पुऱ्याउन उचित कानूनी व्यवस्था गर्ने,
- (ख) नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास र विस्तार गरी दिगो ऊर्जामा नागरिकको पहुँच वृद्धि गर्ने जिम्मेवारी नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहमा तोकिएको हुँदा ती निकायहरू विच आवश्यक सहकार्य र समन्वय गर्नु पर्ने,
- (ग) नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास र विस्तार गर्नको लागि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहको सहकार्य तथा साझेदारीमा केन्द्रले आवश्यकता अनुसार नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न वा गराउन सक्षम र सवल हुनु पर्ने,
- (घ) ऊर्जा दक्षतामार्फत ऊर्जाको समुचित उपयोग, बचत र संरक्षण गर्दै ऊर्जाको प्रयोग र उपभोगमा सर्वसाधारणको पहुँचमा वृद्धि गरी दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता प्रवर्द्धन गर्ने गराउने सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्था गर्ने,
- (ङ) नेपालको संविधानमा उल्लिखित नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादन र विकास गर्दै नागरिकका आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका लागि सुपथ र सुलभ मूल्यमा भरपर्दो ऊर्जाको आपूर्ति सुनिश्चित गर्ने तथा ऊर्जाको समुचित प्रयोग गर्ने नीतिको कार्यान्वयन गर्न कानूनी तथा संस्थागत आधार तयार गर्ने,

- (च) ग्रामीण ऊर्जा नीति, २०६३ र राष्ट्रिय ऊर्जा दक्षता रणनीति, २०७५ ले परिकल्पना गरे बमोजिम क्रमशः नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षताको क्षेत्रमा काम गर्ने निकायको काम, कर्तव्य अधिकार, दायित्व तथा जिम्मेवारी सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था गर्ने,
- (छ) पिछडिएको ग्रामीण क्षेत्र तथा समुदायमा नवीकरणीय ऊर्जाको पहुँच अभिवृद्धि गर्न अनुदान तथा ऋणसम्बन्धी कानूनी व्यवस्था गर्ने,
- (ज) उद्योग धन्दा, कल कारखाना तथा तथा ब्यवसायिक प्रतिष्ठान आदिले ऊर्जाको दक्षतापूर्वक प्रयोग गरी न्यून लागतमा वस्तु उत्पादन तथा सेवा प्रदान गर्न प्रोत्साहन गर्ने तथा मापदण्ड बमोजिम ऊर्जा खपत भए नभएको एकिन गर्न मान्यता प्राप्त ऊर्जा परीक्षकबाट आवधिक रूपमा ऊर्जा परीक्षण (इनर्जी अडिट) गर्ने तथा ऊर्जा संरक्षणको लागि विभिन्न यन्त्र उपकरणले खपत गर्ने ऊर्जाको मापदण्ड निर्धारण गरी त्यस्तो यन्त्र उपकरणमा ऊर्जा खपतको स्तर देखाउन सबै उपभोक्ताले बुझ्ने गरी सक्ने सङ्केत अङ्कित लेवल टाँस गर्नु पर्ने गरी कानूनी व्यवस्था गर्ने,
- (झ) ऊर्जा सघन उद्योगधन्दालाई ऊर्जा दक्ष बनाउन ठूलो धनराशी आवश्यक हुन सक्ने अवस्था समेतलाई विचार गरी लगानीकर्ता र उद्योगीबीच आपसी सहमतिमा करार गरी त्यस्तो लगानीबाट प्राप्त प्रतिफल बाँडफाँट गर्ने, करारद्वारा लगानीकर्ता र उद्योगीबीच उद्योगधन्दामा ऊर्जा दक्षताका प्रविधि तथा उपकरण जडान गर्ने लगायतका योजना र कार्यक्रम तयार गरी लागू गर्न प्रोत्साहन गर्ने,
- (ञ) नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षताको लागि सहूलियतपूर्ण ऋण प्राप्ति तथा ऊर्जाको बजार विस्तारमा सहयोगीको भूमिका निर्वाह गर्न नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता कोषको व्यवस्था गर्ने,
- (ट) नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादन, प्रसारण, वितरण, आपूर्ति तथा ऊर्जा खपत गर्ने यन्त्र, मेशिनरी, साधन वा सामग्रीको मापदण्ड तोक्ने, जाँच तथा परीक्षण गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई कार्यान्वयनमा ल्याउने,
- (ठ) ऊर्जा बचत योजनामा सहभागी भई ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षणबाट लक्षित परिमाणको ऊर्जा बचत गर्न सफल उद्योगी व्यवसायीलाई ऊर्जा दक्षता प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने र लक्षित परिमाणको ऊर्जा बचत गर्न नसक्ने उद्योगी व्यवसायीले अनिवार्य रूपमा त्यस्तो उर्जा बचत प्रमाणपत्र किन्नु पर्ने कानूनी व्यवस्था गर्ने,
- (ड) ऊर्जा दक्षताको माध्यमबाट ऊर्जाको अनावश्यक र अवैज्ञानिक खपत गर्ने प्रणालीको अन्त्य गर्दै हाल नेपालले आयात गर्दै आएको ऊर्जाको परिमाण घटाई व्यापार घाटा न्यूनीकरणमा सहयोग पुऱ्याउने,
- (ढ) ऊर्जाको दक्षतायुक्त प्रयोग र बचतबाट ऊर्जा सुरक्षा (इनर्जी सेक्युरिटी) हासिलमा सघाउ पुऱ्याउने ।

२. नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता विधेयक ल्याउनु पर्ने कारणहरु :-

नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षताको क्षेत्रमा रहेका देहायका समस्याहरुलाई सम्बोधन गर्न यो विधेयक आवश्यक भएको हो:

- (क) ग्रामीण ऊर्जा नीति, २०६३ ले परिकल्पना गरेको नवीकरणीय ऊर्जाको विकास तथा विस्तार गर्न तथा राष्ट्रिय ऊर्जा दक्षता रणनीति, २०७५ ले परिकल्पना गरे बमोजिम तथा ऊर्जा दक्षता अभिवृद्धि गर्न तथा ऊर्जा संरक्षणका सम्बन्धमा नियमन तथा व्यवस्थापन गर्ने कानूनको अभावलाई पूर्ति गर्न,
- (ख) नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षताका सम्बन्धमा संघीय इकाईहरुबीच अधिकार र जिम्मेवारीको बाँडफाँट गर्न तथा आपसी समन्वय गर्ने संघीय कानूनको आवश्यकता पूरा गर्न,
- (ग) नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षताको क्षेत्रलाई नियमन गर्ने नियमनकारी निकायको अभावलाई पूर्ति गरी आवश्यक अधिकार प्रदान गर्न,
- (घ) ऊर्जाको असमान र अनावश्यक प्रयोग गर्ने अभ्यास र प्रणालीको कारण सिर्जित समस्यालाई सम्बोधन गर्न,
- (ङ) नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादन तथा ऊर्जा सघन उद्योग कल कारखानामा ऊर्जाको दक्षतापूर्ण प्रयोगद्वारा ठूलो परिमाणमा ऊर्जा बचत हुन सक्ने भएकोले ऊर्जा तथा ऊर्जा उत्पादनमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थको आयातको न्यूनीकरणमार्फत व्यापार घाटा घटाई भुक्तानी सन्तुलनमा परेका प्रभावलाई सम्बोधन गर्न,
- (च) नवीकरणीय ऊर्जाको विकास तथा ऊर्जा दक्षता प्रयोग र प्रणाली अवलम्बन गरी जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरणमा सकारात्मक योगदान गर्ने विश्वव्यापी अभियानमा योगदान पुऱ्याउन,
- (छ) नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास र विस्तार गर्नको लागि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहको सहकार्य तथा साझेदारीमा केन्द्रले आवश्यकता अनुसार नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न वा गराउन तथा त्यस्तो कार्यक्रम संचालन र कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह विच आपसी सहकार्य र समन्वय कायम गर्न ।

.....

(शक्ति बहादुर बस्नेत)

मन्त्री

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

आर्थिक टिप्पणी

नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको नियमन र व्यवस्थापन समेतका लागि संघीय तहमा नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता केन्द्रको स्थापना गरिनेछ। ऐनको समुचित र प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि प्रारम्भिक वर्षहरूमा कर्मचारी व्यवस्थापन लगायतका प्रशासनिक तथा व्यवस्थापकीय कार्यको लागि नेपाल सरकारले केही थप बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने हुन्छ। यो पृष्ठभूमिका आधारमा देहाय बमोजिमको आर्थिक टिप्पणी पेश गरेको छु।

- (क) नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता केन्द्रको स्थापना तथा सञ्चालन सम्बन्धी आर्थिक दायित्व: नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षताका लागि हाल कायम रहेका वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र र त्यस्तै प्रकृतिका विद्यमान अन्य सरकारी निकायद्वारा नै नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी कार्य गरिने हुँदा अतिरिक्त निकाय स्थापनाका लागि उल्लेख्य अतिरिक्त वित्तीय व्ययभार बहन गर्नु नपर्ने देखिन्छ।
- (ख) कार्यक्रम कार्यान्वयन सम्बन्धी आर्थिक दायित्व: केन्द्रले प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहले प्राविधिक सहयोग वा अन्य सहयोग मांग गरेको अवस्थामा आवश्यकता, औचित्य र स्रोतको उपलब्धता समेतको आधारमा मात्र प्राविधिक तथा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउने हुँदा अतिरिक्त आर्थिक दायित्व बहन गर्नु पर्ने देखिदैन। नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता कार्यक्रमको कार्यान्वयनको लागि राज्यबाट हाल भइरहेको आर्थिक दायित्वमा केही अतिरिक्त तर सामान्य आर्थिक व्ययभार पर्ने देखिन्छ। तर नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता कार्यक्रमको कार्यान्वयनबाट प्रत्यक्ष र परोक्ष रूपमा मुलुकलाई दिगोरूपमा प्राप्त हुने आर्थिक एवं अन्य लाभ वा फाइदाको तुलनामा उक्त अतिरिक्त आर्थिक व्ययभार वास्तविक रूपमा कम नै हुने देखिन्छ।
- (ग) राजस्व तटस्थ संस्थाको परिकल्पना : नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता निकाय एउटा राजस्व तटस्थ संस्थाको रूपमा विकास गर्ने सोच लिइएको छ। फलतः केन्द्रको संचालन तथा व्यवस्थापन खर्च उक्त केन्द्र आफैले ऊर्जा दक्ष उपकरणको परीक्षण तथा प्रमाणीकरणको सहजीकरण, ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षण कोषको रकम लगानीबाट प्राप्त हुने व्याज तथा आमदानी एवम् बजार सहजीकरण वापत प्राप्त हुने सेवा शुल्कबाट परिपूर्ति गर्न सकिने हुँदा शुरुवाती चरण पूरा भए पश्चात यो ऐनको कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकारलाई अतिरिक्त आर्थिक व्ययभार पर्ने अवस्था देखिदैन।
- (घ) माथि विश्लेषण गरिए अनुसार यो ऐनको कार्यान्वयनको लागि प्रारम्भिक वर्षहरूमा नेपाल सरकारलाई केही न्युनतम आर्थिक व्ययभार पर्ने भए तापनि त्यसपश्चात कुनै थप आर्थिक दायित्व सिर्जना हुने छैन।

.....

(शक्ति बहादुर बस्नेत)

मन्त्री

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी टिप्पणी

१. पृष्ठभूमि :

नेपालको संविधान बमोजिम संघीय ऐन निर्माण गर्ने अधिकार संघीय संसदमा रहेको र ऐन अन्तर्गतका नियम, निर्देशिका तथा मापदण्ड निर्माण गर्ने अधिकार नेपाल सरकार, मन्त्रपरिषद् वा सम्बद्ध निकायलाई प्रत्यायोजन गर्ने अभ्यास र प्रचलन रहेको छ ।

यसै सन्दर्भमा प्रस्तुत विधेयकको दफा ४५ बमोजिम आवश्यक नियमहरू बनाउने अधिकार नेपाल सरकार, मन्त्रपरिषद्, तथा दफा ४६ र ४७ बमोजिम विनियम, निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड बनाउने अधिकार दफा ११ बमोजिम गठन भएको समितिलाई प्रत्यायोजन गर्न प्रस्ताव गरिएको छ ।

२. प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी टिप्पणीको आवश्यकता र प्रयोजन :

विधेयकको विभिन्न दफा तथा उपदफामा उल्लिखित व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयनको लागि नियम, विनियम, कार्यविधि, मापदण्ड तथा निर्देशिका जस्ता प्रत्यायोजित विधायन निर्माण गर्न आवश्यक हुन्छ। प्रत्यायोजित विधायनको सीमा, दायरा र समेटिने विषयहरूको सम्बन्धमा अधिकार प्रत्यायोजन गर्ने निकाय संघीय संसदलाई अग्रिम रूपमा सुचित एवं अवगत गराउनु नेपाल सरकारको कर्तव्य भएकोले देहायको प्रयोजनको लागि यो प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी टिप्पणी तयार गरिएको छ :

- (क) प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी कानून बनाउँदा प्रतिनिधि सभा नियमावली, २०७५ को नियम १७६, राष्ट्रिय सभा नियमावली, २०७५ को नियम १५३ ले निर्धारण गरेका सीमा र दायराभित्र रही नियमहरू बनाइएको भनी सुनिश्चित गर्न,
- (ख) प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी सर्वमान्य सिद्धान्त तथा मान्यताहरूलाई अनुसरण र अवलम्बन गरिने भनी सुनिश्चित गर्न,
- (ग) प्रत्यायोजित व्यवस्थापनको प्रकृति र सीमाको विषयमा संघीय संसदलाई अवगत गराउन,
- (घ) प्रत्यायोजित व्यवस्थापनको प्रभाव (प्राप्त हुने उपलब्धि) का सम्बन्धमा संघीय संसदलाई अग्रिम सूचित गर्न,
- (ङ) ऐन कार्यान्वयनको लागि आवश्यक प्रक्रिया, कार्यविधि र प्राविधिक विषयहरू समय समयमा संशोधन र परिमार्जन गर्नुपर्ने भएकोले त्यस्ता विषयहरू प्रत्यायोजित व्यवस्थापन अन्तर्गत बन्ने नियम, निर्देशिका तथा मापदण्डमा समावेश गरिने सम्बन्धमा संघीय संसदलाई सूचित गर्न ।

३. प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी टिप्पणी :

प्रतिनिधि सभा नियमावली, २०७९ को नियम ७९ र राष्ट्रिय सभा नियमावली, २०७५ को नियम १०३ मा भएका व्यवस्थाहरूलाई मार्गदर्शकको रूपमा लिई प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था त्यसको प्रकृति र सीमा तथा त्यसबाट पर्न सक्ने प्रभाव (उपलब्धी) सम्बन्धी टिप्पणी तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र. स.	विधेयकको दफा/ उपदफा	प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था	प्रत्यायोजित व्यवस्थापनको प्रकृति र सीमा	प्रत्यायोजित व्यवस्थापनबाट पर्नसक्ने प्रभाव (उपलब्धी)
१.	दफा ४५(२)	उपदफा (१) ले दिएको अधिकारको सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने गरी नेपाल सरकारले देहायका विषयहरूमा नियम बनाउन सक्नेछः (क) प्राविधिक तथा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउने सम्बन्धी विषय	केन्द्रको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग लिई नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी काम गर्न तथा कारोबार गर्न चाहने व्यक्ति वा संस्थाले केन्द्रको सिफारिस प्राप्त गर्न तथा नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी प्रविधि तथा उपकरण आयात वा उत्पादन गरी बिक्री वितरण गर्न केन्द्रको पूर्व स्वीकृति लिने कार्यविधि नियममा समावेश गरिनेछ ।	यस किसिमको प्रावधानले विधेयक तर्जुमा गर्दा उल्लेख वा पुर्वानुमान गर्न नसकिएको वा नसकिने कार्यविधिगत रूपमा व्यवस्था गर्नु पर्ने विषयलाई नियमावलीमा व्यवस्था गर्न सकिने अवसर प्राप्त हुने हुँदा यस व्यवस्थाले ऐनले परिकल्पना गरेको उद्देश्यलाई पूर्णता दिन सहज हुने देखिन्छ ।
	दफा ४५(२)	(ख) प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरणको गुणस्तर निर्धारण तथा परीक्षण रक शुल्क सम्बन्धी विषय,	नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरणको गुणस्तर निर्धारण गर्ने तथा अनुसूचीमा उल्लिखित उद्योग, औद्योगिक प्रतिष्ठान,	नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरणको गुणस्तर निर्धारण, ऊर्जा परीक्षण गर्नु पर्ने समय यकिन

			<p>व्यावसायिक भवनले ऊर्जा परीक्षण गराउनु पर्ने समय, ऊर्जा परीक्षकले ऊर्जा परीक्षण गर्दा समावेश गर्नु पर्ने कुराहरुका अतिरिक्त त्यस्ता उद्योगले तिर्नु पर्ने शुल्क तोक्ने बारेमा नियममा व्यवस्था गरिनेछ ।</p>	<p>गर्ने र नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षण सम्बन्धी प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरणको गुणस्तर परीक्षण वापत लाग्ने दस्तुर वा शुल्क तोकी नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षताको प्रवर्द्धनमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।</p>
दफा ४५(२)	(ग) प्रयोगशालाको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन सम्बन्धी विषय,	<p>नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षणसँग सम्बन्धित प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरणको दफा २८ बमोजिम तोकेको गुणस्तर अनुरूप भए नभएको परीक्षण गर्न दफा २९ बमोजिम स्थापना भएको प्रयोगशालाको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन सम्बन्धी विषयमा आवश्यक मापदण्ड निर्धारण गर्ने जस्ता कुराहरु तथा त्यस्तो प्रयोगशाला स्थापना नहुदासम्म अन्य प्रयोगशालालाई त्यस्तो कार्य गर्न तोकिनेछ ।</p>	<p>ऊर्जा परीक्षण गराउनु पर्ने दायित्व भएका अनुसूचीमा उल्लिखित उद्योग, औद्योगिक प्रतिष्ठान, व्यावसायिक भवनले निश्चित समयको अन्तरालमा ऊर्जा परीक्षण गर्नु पर्ने अनिवार्य व्यवस्थाको कारण ऊर्जा दक्षता हासिल गर्ने ऐनको उद्देश्य प्राप्तिसमा सहज हुनेछ । साथै, ऊर्जा परीक्षण सम्बन्धी प्राविधिक तथा कार्यविधि परिभाषित हुने र यसबाट ऊर्जा परीक्षण गर्ने प्रक्रिया स्पष्ट हुनेछ । यसका अतिरिक्त नवीकरणीय ऊर्जा</p>	

				<p>तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरणको गुणस्तर परीक्षण गर्न आवश्यक प्रयोगशाला समेत स्थापना हुनेछ । परीक्षण गराउन स्थापना भएको प्रयोगशाला परीक्षण गर्न तोकिएको मापदण्ड बमोजिम स्थापित भई सञ्चालित हुने भएमा ऐनमा समावेश गर्नुको उद्देश्यलाई पूर्णता दिनेछ ।</p>
दफा ४५(२)	(घ) नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा संरक्षण सम्बन्धी विषय,	सरकारले तोकेको परिमाणमा ऊर्जा खपत गर्ने ब्यवसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले ऊर्जा दक्षता हासिल गर्न सहज होस् भनी दायित्व निर्धारण गर्ने तथा त्यस्ता ब्यवसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले ऐनको दफा ७ को उपदफा (२) मा तोकिएको दायित्व र जिम्मेवारी पुरा गर्नेछन् ।	नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको परिमाणमा ऊर्जा खपत गर्ने व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले ऊर्जा दक्षता हासिल गर्ने एवं ऊर्जा संरक्षण कार्य गरोस् भन्ने प्रयोजनका लागि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले ऐनको दफा ७(१) बमोजिमको जिम्मेवारी तथा दायित्व पुरा गर्न तथा व्यावसायिक	

				प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले ऊर्जा दक्षता हासिल गर्न तथा संरक्षण गर्न ऐनको दफा ७(२) बमोजिमको जिम्मेवारी तथा दायित्व पुरा गर्ने कुराको सुनिश्चितता हुनेछ ।
दफा ४५(२)	(ड) प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको पारिश्रमिक, सेवाका शर्त र सुविधा सम्बन्धी विषय,	ऐनको दफा १७ मा व्यवस्था गरिएको प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको सेवा, शर्त, पारिश्रमिक तथा अन्य सुविधाहरू विनियमावलीमा तोकिएको छ ।	प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको सेवा, शर्त, पारिश्रमिक तथा अन्य सुविधा निर्धारण नियमावलीमा गरिएबाट प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको सेवा, शर्त, पारिश्रमिकको बारेमा बढी स्पष्ट हुनेछ ।	
दफा ४५(२)	(च) कोषको रकमको प्रयोग, सञ्चालन र व्यवस्थापन सम्बन्धी विषय	ऐनको दफा ३१ मा व्यवस्था गरिए बमोजिम केन्द्रको दिगो ऊर्जा कोषमा जम्मा भएको रकमको व्यवस्थापन गर्ने तथा सो रकम प्रयोग हुने क्षेत्र, कोष आफैले व्यहोर्ने रकम तथा कोषको सञ्चालनको प्रक्रिया लगायत केन्द्रको आयव्ययको लेखा सम्बन्धी कागजात जुनसुकै बखत जाँचन वा जाँचन लगाउने गरिएबाट यस्ता	केन्द्रको नामबाट गरिने सम्पूर्ण खर्च कोषमा संचित रकमबाट व्योहेरिने भई कोषको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको कार्य बढी प्रभावकारी र पारदर्शी हुनेछ ।	

			विषयहरू नियममा समाविष्ट गरिनेछ ।	
दफा ४५(२)	(छ) ऊर्जा परीक्षण, ऊर्जा परीक्षकको योग्यता र अनुमतिपत्र प्राप्त गर्ने कार्यविधि सम्बन्धी विषय,	व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले उत्पादन, प्रसारण, आपूर्ति वा खपत गरिरहेको ऊर्जाको आवधिक र प्रभावकारी रूपमा ऊर्जा परीक्षण गर्न एवं त्यसरी ऊर्जा परीक्षण गर्दा अपाउनु पर्ने परीक्षण नीति, मापदण्ड, ऊर्जाको उत्पादन, वितरण, आपूर्ति वा खपतका लागि प्रयोग गरिएका यन्त्र वा उपकरण एवं ऊर्जा खपतको अवस्था र ऊर्जा बचतका लागि अवलम्बन गरिने उपाय जस्ता विषयमा नियममा तोकिएको । त्यसै गरी ऊर्जा परीक्षकको अनुमतिपत्र, परीक्षकको योग्यता, अनुभव, दस्तुर र अनुमतिपत्र प्राप्त गर्ने कार्यविधि सम्बन्धी विषयमा नियममा व्यवस्था गरिनेछ ।	व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले उत्पादन, प्रसारण, आपूर्ति वा खपत गरिरहेको ऊर्जाको आवधिक रूपमा प्रभावकारी रूपमा परीक्षण गर्न एवं ऊर्जा परीक्षण गर्दा कस्ता विषयमा ध्यान दिनु पर्ने विषयहरू स्पष्ट हुनेछ । त्यसै गरी ऊर्जा परीक्षकको योग्यता, अनुभव र शैक्षिक योग्यताको निर्धारण एवं , अनुमतिपत्र जारी गर्ने र नवीकरण गर्ने जस्ता विषयहरू स्पष्ट हुनेछ ।	
दफा ४५(२)	(ज) तालिम सञ्चालन तथा स्वीकृति सम्बन्धी विषय,	केन्द्रले संचालन गर्ने तालिमको अवधि, तालिममा कस्ता विषय सम्मिलित गर्ने तथा ऊर्जा परीक्षकका लागि केन्द्रले निर्धारण गरेको तालिम लिनु पर्ने	केन्द्रले संचालन गर्ने तालिमको अवधि, तालिममा कस्ता विषय सम्मिलित गर्ने तथा ऊर्जा परीक्षकका लागि	

			तथा निर्धारित परीक्षामा उतिर्ण हुनु पर्ने सम्बन्धमा नियमावलीमा समावेश गरिनेछ ।	केन्द्रले निर्धारण गरेको तालिम लिनु पर्ने तथा निर्धारित परीक्षामा उतिर्ण हुनु पर्ने जस्ता विषयहरू स्पष्ट हुनेछ ।
दफा ४५(२)	(झ) ऊर्जा बचत योजना तथा ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र सम्बन्धी विषय	व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले प्रति इकाइ वस्तु वा सेवाको उत्पादन गर्दा उपयोग गर्ने ऊर्जाको खपत घटाउन ऊर्जा बचत योजना (इनर्जी सेभिङ्ग स्किम) तर्जुमा गरी त्यस्ता व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रलाई सो योजनामा सहभागिता गराउने सम्बन्धि कुराहरू, ऊर्जा बचत योजना (इनर्जी सेभिङ्ग स्किम)मा समावेश गरिने विषयहरू र निर्धारित लक्ष्यभन्दा बढी ऊर्जा बचत भएको हकमा बचत भएको ऊर्जा बराबरको ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र जारी गर्ने आधार तयार भई ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र जारी गर्ने जस्ता कार्यहरू सहज हुन पुग्दछ । ऊर्जा बचत प्रमाणपत्रको ढाँचा, प्रमाणपत्रको मूल्य (ऊर्जा बचतको आधारमा तय हुने), एक पटक जारी भएको ऊर्जा बचत प्रमाणपत्रको मान्य अवधि,	व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले प्रति इकाइ वस्तु वा सेवाको उत्पादन गर्दा उपयोग गर्ने ऊर्जाको खपत घटाउन ऊर्जा बचत योजना (इनर्जी सेभिङ्ग स्किम) तर्जुमा गरी त्यस्ता व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रलाई सो योजनामा सहभागी बनाउन मद्दत पुगी निर्धारित लक्ष्यभन्दा बढी ऊर्जा बचत भएको हकमा बचत भएको ऊर्जा बराबरको ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र जारी गरेमा त्यसबाट ऊर्जा बचत हुन मद्दत पुग्दछ र ऊर्जा बचतको लक्ष्य हासिल गर्ने व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रलाई योजनामा उल्लेख	

			उर्जा बचत प्रमाणपत्र खरिद गर्नु पर्ने दायित्व नियमावलीमा समावेश गरिनेछ ।	भए बमोजिम प्रोत्साहन पुग्दछ र उर्जा बचतको विनिमय बजार स्थापना हुन मद्दत पुग्नेछ ।
	दफा ४५(२)	(ज) अन्य आवश्यक विषय	यस ऐनले समेट्न नसकेका वा छुट हुन पुगेका लगायत अन्य आवश्यक विषयहरू नियमावलीमा समावेश गरिनेछ ।	यस ऐनले समेट्न नसकेका वा छुट हुन पुगेका लगायत अन्य आवश्यक विषय नियमावलीमा समावेश गर्नाले नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी ऐनको उद्देश्य प्राप्तिसमा सघाउ पुगेको हुनेछ ।
	दफा ४६	समितिले नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधीनमा रही देहायका विषयमा विनियम बनाई लागू गर्न सक्नेछ:-		
२	दफा ४६(क)	(क) कर्मचारीको काम, कर्तव्य, अधिकार, योग्यता, सेवा तथा सुविधाको शर्त सम्बन्धी विषय	केन्द्रलाई आवश्यक पर्ने कर्मचारी नियुक्ती, काम, कर्तव्य, अधिकार, योग्यता, सेवा तथा सुविधाको शर्त र अनुशासनको कारवाही र बर्खास्ती सम्बन्धी विषय विनियममा व्यवस्था गरिनेछ ।	केन्द्रमा कार्यरत कर्मचारी नियुक्ती, काम, कर्तव्य, अधिकार, योग्यता, सेवा तथा सुविधाको शर्त र अनुशासनको कारवाही र बर्खास्त सम्बन्धी विषय समाविष्ट विनियमले केन्द्रको कर्मचारीको

				सेवा र सुरक्षा सुनिश्चित गरेबाट कर्मचारीको मनोबल उच्च हुन गई केन्द्रको काम कारबाही प्रभावकारी हुन गई ऐनले परिकल्पना गरेको उद्देश्य परिपूर्ति हुन मद्दत पुग्नेछ ।
दफा ४६ (ख)	(ख) आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी विषय,	केन्द्रको कोषलाई व्यवस्थापन गरी दैनिक आर्थिक कारोवार, आम्दानी र खर्च, हिसाव किताब संचालनका सम्बन्धमा विनियममा व्यवस्था गरिनेछ ।	केन्द्रको कोषलाई व्यवस्थापन गरी दैनिक आर्थिक कारोवार, आम्दानी र खर्च, हिसाव किताब सञ्चालनका सम्बन्धमा विनियममा उचित व्यवस्था गरिने भएबाट केन्द्रको आर्थिक कोष र दैनिक आर्थिक प्रशासन प्रभावकारी, पारदर्शी एवं चुस्त हुन मद्दत पुग्दछ ।	
दफा ४६ (ग)	(ग) केन्द्रको आन्तरिक कार्य सञ्चालन सम्बन्धी विषय ।	केन्द्रले नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास र विस्तार गरी वातावरण संरक्षणमा योगदान पुऱ्याउन तथा ऊर्जा दक्षतामार्फत ऊर्जाको समुचित उपयोग, बचत र संरक्षण गर्दै ऊर्जाको पहुँचमा वृद्धि गरी दिगो	केन्द्रको आन्तरिक कार्य सञ्चालन एवं व्यवस्थानका सम्बन्धमा विनियमावलीमा उचित व्यवस्था गरिने भएबाट केन्द्रको आन्तरिक कार्य सञ्चालन एवं	

			विकासको लक्ष्य हासिल गर्न जस्ता ऐनमा व्यवस्था गरिएको उद्देश्य प्राप्तिका लागि आफ्नो दैनिक कार्य संचालन र व्यवस्थापनका सम्बन्धमा विनियममा व्यवस्था गरिनेछ ।	व्यवस्थापन प्रभावकारी, पारदर्शी एव चुस्त दुरुस्त हुन मद्दत पुग्दछ
३	दफा ४७	(१) यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधिनमा रही समितिले आवश्यक निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।	केन्द्रको काम कारवाही एवं दैनिक प्रशासन सबल, विश्वसनीय, प्रभावकारी, एवं उत्तरदायी बनाउन केन्द्रले आवश्यक निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड बनाई त्यसमा केन्द्रको दैनिक कार्य सञ्चालन र व्यवस्थापन सम्बन्धमा आवश्यक विधि पद्धतिको ब्यवस्था गरिनेछ ।	केन्द्रले आफूले बनाई लागू गरेका यस्ता निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्डले केन्द्रको काम कारवाही एवं दैनिक प्रशासन सबल, विश्वसनीय, प्रभावकारी, एवं उत्तरदायी बनाउन मद्दत पुग्दछ ।

नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता विधेयक सम्बन्धी व्याख्यात्मक टिप्पणी

१. पृष्ठभूमि:

नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन र ऊर्जा दक्षताको विकास तथा सञ्चालनको लागि तीनै तहको सरकारबीच अधिकार र जिम्मेवारी बाँडफाँटको आवश्यकताबोध भई नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षताको प्रवर्द्धन, विकास र विस्तार गरी दिगो ऊर्जामा नागरिकको पहुँच वृद्धि गर्न केन्द्र, प्रदेश एवं स्थानीय तहको जिम्मेवारी स्थापित गर्ने गरी नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन र विस्तार गर्न, ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षण र ऊर्जा परीक्षण गर्न, नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षणसँग सम्बन्धित प्रविधि, यन्त्र वा उपकरणको गुणस्तर निर्धारण गर्ने लक्ष्य प्राप्तिका लागि नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी विधेयक, २०८१ तयार गरिएको छ ।

यस प्रस्तावित विधेयक सम्बन्धमा संसदीय काम कारवाही तथा समितिमा हुने छलफल प्रक्रियालाई दिशा निर्देश गर्न तथा त्यस्तो छलफल र वहस प्रक्रियालाई स्पष्ट, संक्षिप्त र अर्थपूर्ण बनाउन सहयोग पुग्ने उद्देश्यले यो व्याख्यात्मक टिप्पणी तयार गरिएको छ ।

२. व्याख्यात्मक टिप्पणीको उद्देश्य र प्रयोजन:

देहायका उद्देश्य र प्रयोजनको लागि यो विधेयकमा रहेका प्रत्येक दफाको व्याख्यात्मक टिप्पणी तयार गरिएको छ:

- (क) विधेयकको सम्बन्धमा नेपाल सरकारको बुझाइ र अवधारणा संघीय संसदलाई बोध गराउन,
- (ख) प्रतिनिधि सभा तथा राष्ट्रिय सभा र त्यस अन्तर्गतका समितिमा हुने छलफलको लागि विधेयकको प्रत्येक दफामा अन्तरनिहित अर्थ र अभिप्राय स्पष्ट पार्न एवं सरल बनाउन,
- (ग) प्रत्यायोजित विधायन बनाउनु पर्ने विषयहरूको आवश्यकता बोध गराउन एवं त्यस्ता विषयमा जाँचवुझ र विश्लेषणमा सहयोग पुऱ्याउन,
- (घ) अदालत, कानून व्यवसायी तथा कानून कार्यान्वयन गर्ने निकाय तथा अधिकारीहरूलाई कानूनको कार्यान्वयन र व्याख्यामा सघाउ पुऱ्याउन,
- (ङ) विधेयकको आवश्यकता र महत्वको विषयमा सरोकारवाला तथा सर्वसाधारणलाई जानकारी दिन तथा सुसूचित गर्न,
- (च) प्राकृतिक स्रोत साधनको उपयोग, लाभको बाँडफाँट र विकास सम्बन्धी अधिकारको कार्यान्वयनको लागि उचित र आवश्यक व्यवस्था विधेयकमा समावेश गरिएको सुनिश्चित गर्न,

(छ) नेपालको संविधानमा उल्लेख भए बमोजिम ऊर्जा क्षेत्रसँग सम्बन्धित राज्यका निर्देशक सिद्धान्त तथा राज्यका नीतिहरूको प्रगतिशील एवं प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने राज्यको दायित्व निर्वाहको लागि कानुनी व्यवस्था गरिएको विषय सुनिश्चित गर्न।

३. व्याख्यात्मक टिप्पणी:

विधेयकको दफा शीर्षकको आधारमा प्रत्येक दफाको व्याख्या र त्यसको कार्यान्वयनबाट प्राप्त हुने उपलब्धीलाई बुँदागतरूपमा उल्लेख गरिएको छ। यो टिप्पणी तयार गर्दा विधेयकको दफा तथा उपदफामा रहेको व्यवस्था र त्यसमा अन्तरनिहित उद्देश्य, अर्थ र अभिप्रायलाई बुझ्न सहज हुने गरी दफा शीर्षकको आधारमा व्याख्यात्मक टिप्पणी प्रस्तुत गरिएको छ :

दफा	दफा शीर्षक	व्याख्यात्मक टिप्पणी
१	संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ	<ul style="list-style-type: none"> यस ऐनको नाम "नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी ऐन, २०८१" राखिएको छ। यो ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक नियम बनाउन एवं ऐनको कार्यान्वयन होस् भन्ने हेतु तथा ऐनमा रहेका प्रावधानहरूको सम्बन्धमा सरोकारवाला पक्षहरूलाई जानकारी लिने पर्याप्त समय प्राप्त होस् भन्ने ध्येयले ऐन प्रमाणीकरण भएको एकतिसौं दिनदेखि ऐन प्रारम्भ हुने प्रस्ताव गरिएको छ।
२	परिभाषा	<ul style="list-style-type: none"> विधेयकको परिभाषा खण्डमा उन्नाइस वटा शब्द तथा शब्दावलीको परिभाषा गरिएको छ। यस ऐनको विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागोस् र शब्दहरूको समान अर्थ र बुझाइ कायम गर्दै कानुनी अर्थ दिन र ऐनको कार्यान्वयनलाई सहज र प्रभावकारी बनाउन परिभाषा गरिएको छ। विधेयकमा रहेका प्राविधिक अर्थ दिने र विशेष प्रकृतिका शब्द तथा शब्दावलीलाई यस ऐनको सन्दर्भ र प्रयोजनको लागि परिभाषित गरिएको छ। यी शब्दहरूको परिभाषाबाट ऐनको बुझाईलाई सरल बनाउनुका साथै थप स्पष्ट पार्ने मद्दत पुग्दछ।
३	प्रवर्द्धन, विकास र विस्तार	<ul style="list-style-type: none"> संघीय संरचना बमोजिम नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षताको प्रवर्द्धन, विकास र विस्तार गरी दिगो ऊर्जामा नागरिकको पहुँच वृद्धि गर्ने जिम्मेवारी नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहको हुने र सो उद्देश्य प्राप्तिका लागि संघीयताको

		<p>सिद्धान्त अनुसार अधिकार र जिम्मेवारीको बाँडफाँट गर्न तीनै तहका सरकारले समन्वय र सहकार्य गर्नु पर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> नेपालको संविधानको धारा ५१ को खण्ड (ख) को बुँदा नं (६) मा उल्लिखित संघीय इकाइहरू बीच जिम्मेवारी, स्रोत, साधन र प्रशासनको साझेदारी गर्दै सुमधुर र सहयोगात्मक सम्बन्धको विकास र विस्तार गर्ने राज्यको नीति कार्यान्वयनका लागि कानूनी आधार तयार गर्न साथै केन्द्रले आवश्यकता अनुसार प्रदेश तथा स्थानीय तहको सहकार्य तथा साझेदारीमा नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न गराउन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
४	प्रस्ताव पेश गर्न सक्ने	नवीकरणीय ऊर्जा सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न चाहने प्रदेश सरकार, स्थानीय तह र अन्य कुनै व्यक्ति संस्था वा निकायले नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता केन्द्रमा प्रस्ताव पेश गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
५	अनुमतिपत्र लिनु पर्ने	नेपाल सरकारका निकायहरू बीचका अधिकार क्षेत्रमा दोहोरोपना हुने अवस्था सिर्जना नहोस भन्ने अभिप्रायले नवीकरणीय ऊर्जाको स्रोतबाट विद्युत उत्पादन, प्रसारण र वितरण गर्न प्रचलित कानून बमोजिम अनुमतिपत्र लिनु पर्ने व्यवस्था गरी ऐनको दफा ५ बमोजिम अनुमति लिनु पर्ने व्यवस्थालाई सुनिश्चित गरिएको छ ।
६	ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षण गरिने	संविधान को धारा ५१ (छ) अनुसार राष्ट्रिय हित अनुकूल तथा अन्तरपुस्ता समन्यायको मान्यतालाई आत्मसात् गर्दै नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादन तथा विकास गर्दै नागरिकका आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका लागि सुपथ र सुलभ रूपमा भरपर्दो ऊर्जाको आपूर्ति सुनिश्चित गर्ने तथा ऊर्जाको समुचित प्रयोग गरी देशमा उपलब्ध प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षण, संवर्द्धन र वातावरण अनुकूल दिगो रूपमा उपयोग गर्ने उद्देश्यले ऐनको दफा ६ मा नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको ऊर्जा खपत गर्ने व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षण गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
७	जिम्मेवारी तथा दायित्व	यो ऐनको उद्देश्य पूर्तिका लागि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले ऊर्जा दक्षता हासिल गर्न तथा ऊर्जा संरक्षण गर्न ऐनको दफा ६ मा निम्न दायित्व र जिम्मेवारी तोकिएको छः

		<ul style="list-style-type: none"> • ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षण सम्बन्धी नीति तथा मापदण्ड अनुरूपको कार्यक्रम बनाई कार्यान्वयन गर्नु पर्ने, • सबै प्रकारका ऊर्जाको प्रयोग गर्दा दक्ष प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरणको प्रयोग गर्ने, • ऊर्जाको अनावश्यक प्रयोग वा खपतलाई निरुत्साहन गर्ने गराउने, • ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षण सम्बन्धी विषयमा जनस्तरमा सचेतना फैलाउने। • खपत भएको ऊर्जाको संपरीक्षण गराउनु पर्ने, तथा • ऊर्जा दक्ष उपकरण तथा प्रविधि उपयोगमा ल्याउनु पर्ने, <p>ऊर्जाको विवेकसम्मत प्रयोग र व्यवस्थापनमा सहयोग पुग्ने जस्ता कार्यक्रमहरू गर्नु पर्ने भएकोले सोको पालना गराउन यस प्रकारका दायित्वको व्यवस्था गरिएको हो ।</p> <p>त्यसै गरी व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले ऊर्जा खपतको लगत राख्नु पर्ने, उपकरण तथा प्रविधिको प्रयोग गर्ने, जस्ता कार्यहरू गर्नु पर्ने भएकाले सोको पालना गराउन यस प्रकारको दायित्व तथा जिम्मेवारीको व्यवस्था गरिएको छ ।</p>
८	ऊर्जा परीक्षण	<ul style="list-style-type: none"> • व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले उत्पादन, प्रसारण, आपूर्ति वा खपत गरिरहेको ऊर्जाको सम्बन्धमा मान्यता प्राप्त ऊर्जा परीक्षकबाट ऊर्जा परीक्षण गराउन ऊर्जा दक्षता हासिल गर्नु पर्ने दायित्व भएका अनुसूची १ मा सूचीकृत प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले ऊर्जा दक्षता हासिल भए नभएको यकिन गर्न खपत भएको ऊर्जाको परीक्षण गर्नु पर्ने भएकोले ऊर्जा परीक्षण गर्न मान्यता प्राप्त ऊर्जा परीक्षकले ऊर्जा परीक्षण सम्बन्धी नीति तथा मापदण्ड, ऊर्जा उपयोग वा प्रयोग सम्बन्धी तथ्याङ्क, ऊर्जाको उत्पादन, प्रसारण, वितरण, आपूर्ति वा प्रयोग गरिएको उपकरण, ऊर्जा खपतको अवस्था, तथा ऊर्जा बचतका लागि अवलम्बन गरिएका उपायहरूका सम्बन्धमा ध्यान दिनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

९	ऊर्जा परीक्षक	<ul style="list-style-type: none"> ऊर्जा दक्षता हासिल गर्नु पर्ने दायित्व भएका अनुसूची १ मा सूचीकृत प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले ऊर्जा दक्षता हासिल गरे नगरेको कुरा, खपत भएको ऊर्जाको संपरीक्षणबाट एकिन हुने भएकोले त्यस्तो कार्य गर्न दक्ष जनशक्तिबाट मात्र सम्भव हुने हुँदा ऊर्जा परीक्षक हुन चाहने व्यक्तिले केन्द्रले तोकेका योग्यता पूरा गरेको हुनु पर्ने, ऊर्जा परीक्षकको अनुमति प्राप्त गर्न केन्द्र समक्ष निवेदन दिनु पर्ने तथा ऊर्जा परीक्षकको अनुमतिपत्र लिनका लागि योग्यता एवं अनुभव तथा अनुमतिपत्र रद्द गर्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुने प्रस्ताव गरिएको हो ।
१०	ऊर्जा बचत योजना (इनर्जी सेभिङ स्किम)	<ul style="list-style-type: none"> अनुसूची मा उल्लिखित प्रतिष्ठान वा क्षेत्रको परामर्शमा व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले प्रति इकाइ वस्तु वा सेवाको उत्पादन गर्दा उपयोग गर्ने ऊर्जाको खपत घटाउन ऊर्जा बचत योजना (इनर्जी सेभिङ स्किम) तर्जुमा गरी त्यस्ता व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रलाई सो योजनामा सहभागी गराउन लाई ऊर्जा दक्ष प्रविधि तथा उपकरणको व्यवस्था गर्न आवश्यक पर्ने धनराशीलाई विचार गरी प्रतिष्ठानहरु बीच आपसी सहमति गरी ऊर्जा बचत योजनामा सहभागी हुन सक्ने वातावरण तयार गर्नु पर्ने भएकोले सम्झौताको माध्यमबाट ऊर्जा बचत योजनामा सहभागी हुन सक्ने सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको हो । यो ऐनको उद्देश्य ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षण मार्फत ऊर्जाको बचत गर्ने भएकोले लक्ष्य अनुसार ऊर्जा बचत गर्न सफल उपभोक्तालाई बचत गरेको ऊर्जा बराबर निर्धारित शुत्रको आधारमा ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र जारी गर्ने र लक्ष्य बमोजिमको ऊर्जा बचत गर्न नसक्ने उपभोक्ताले लक्ष्य पूरा गर्न जति परिमाण अपुग भएको छ त्यति परिमाणको त्यसरी जारी ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र खरिद गरी ऊर्जा बचत गर्नु पर्ने विश्वव्यापी मान्यता रही आएकोले ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र खरिद गर्नु पर्ने तथा निर्धारित अवधिमा ऊर्जा परीक्षण गर्नु पर्ने भएकोले एक पटक जारी भएको ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र निर्धारित समयसम्म मान्य हुने व्यवस्था गरिएको छ ।
११	समितिको गठन	<ul style="list-style-type: none"> नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी नीति निर्माण गर्न तथा केन्द्रको काम कारवाहीको सञ्चालन, रेखदेख र

		व्यवस्थापन गर्नको लागि ऐन कार्यान्वयनसँग सम्बन्धित निकायहरू तथा विषय विज्ञहरू समेत रहने गरी समिति गठन हुने र केन्द्रले समितिको सचिवालयको रूपमा काम गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
१२	समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार	<ul style="list-style-type: none"> नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षण सम्बन्धी नीति तथा रणनीति तर्जुमा गर्ने, केन्द्रले गर्नु पर्ने काम कारबाहीको रेखदेख तथा प्रवन्ध गर्ने, केन्द्रको योजना, बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृत गर्ने, केन्द्रको काम कारबाही सम्बन्धी आवश्यक प्रतिवेदन पेश गर्ने, नेपाल सरकारलाई नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी विषयमा आवश्यक राय सुझाव दिने, ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षण सम्बन्धमा केन्द्रले गर्ने सहयोग स्वीकृत गर्ने एवं बढी ऊर्जा खपत गर्ने यन्त्र वा उपकरणहरू आयात, निर्यात वा बिक्री वितरण गर्न नियन्त्रण, निषेध वा प्रतिबन्ध लगाउन नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने कार्य गर्न सक्ने अधिकारको व्यवस्था गरिएको छ
१३	समितिको बैठक	<ul style="list-style-type: none"> समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि, बैठक बोलाउने अधिकार तथा समितिको निर्णय प्रमाणित गर्ने सम्बन्धी व्यवस्थालाई स्पष्टरूपमा उल्लेख गरी समितिको बैठक सञ्चालन तथा निर्णय प्रक्रियालाई पारदर्शी र व्यवस्थित बनाउने सम्बन्धी व्यवस्था राख्न आवश्यक भएकोले समितिको बैठक बोलाउने अधिकार, बैठकको गणपूरक संख्या, बैठकको अध्यक्षता गर्ने विषयलाई स्पष्ट गरिएको छ। बैठकको मिति, समय र स्थान तोकी समितिको बैठक बोलाउने अधिकार अध्यक्षमा रहनेछ। समितिको कूल सदस्य संख्याको पचास प्रतिशत सदस्य उपस्थित भएमा समितिको बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ । समितिको बैठकको अध्यक्षता अध्यक्षले गर्नेछ र निजको अनुपस्थितिमा सदस्यहरूले आफू मध्येबाट छानेको सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ। समितिले आफ्नो अधिकार प्रयोग गर्ने सन्दर्भमा बहुमतको आधारमा निर्णय गर्ने र सदस्य सचिवले निर्णय प्रमाणित गर्ने

		व्यवस्था गरिएको छ।
१४	केन्द्रको स्थापना	<ul style="list-style-type: none"> • नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास र विस्तार गर्ने र ऊर्जा दक्षता हासिल गर्न तथा संरक्षण गर्नको लागि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तह तथा अन्य व्यक्ति, संस्था वा निकायलाई आवश्यक पर्ने आर्थिक र प्राविधिक सहयोग तथा समन्वयको लागि नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता केन्द्रको स्थापना गरिएको छ। • केन्द्रलाई अङ्ग्रेजी भाषामा रिन्यूएबल इनर्जी एण्ड इनर्जी ईफिसिएन्सी सेन्टर (Renewable Energy and Energy Efficiency Centre) रहने र केन्द्रीय कार्यालय काठमाडौं उपत्यकामा रहने समेतको व्यवस्था रहेको छ।
१५	केन्द्र स्वशासित संगठित संस्था हुने	<ul style="list-style-type: none"> • नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी काम स्वतन्त्र रूपमा गर्न सक्ने गरी केन्द्रलाई अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला एक स्वशासित र सङ्गठित संस्था हुनेछ र कानूनी व्यक्तित्व प्राप्त स्वशासित संगठित संस्था बनाउने व्यवस्था गरिएको छ।
१६	केन्द्रको काम, कर्तव्य र अधिकार	<ul style="list-style-type: none"> • नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता र संरक्षण दिगो ऊर्जा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न केन्द्रलाई निम्न अधिकार प्रदान गरिने गरी ऐनमा व्यवस्था गरिएकोछ। • नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी आवश्यक नीति तर्जुमा गरी समिति समक्ष पेश गर्ने • नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने,गराउने, • नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षताको विकास तथा विस्तार गर्न प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्राविधिक तथा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउने। • ऊर्जा सम्मिश्रण (इनर्जी मिक्स) को राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्तिसमा सघाउ पुऱ्याउन स्वीकृत आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने • नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षताको क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको सहभागिता र लगानी वृद्धिका लागि प्रोत्साहन गर्ने, • ऊर्जा दक्ष प्रविधि, यन्त्र वा उपकरणको परीक्षण तथा

		<p>प्रमाणीकरण (टेष्टिङ्ग एण्ड सर्टिफिकेशन) गर्ने, गराउने,</p> <ul style="list-style-type: none"> • ऊर्जा परीक्षण गर्न आवश्यक जनशक्ति विकासका लागि तालिमको पाठ्यक्रम तयार गरी स्वीकृतिका लागि समिति समक्ष पेस गर्ने, • ऊर्जा परीक्षकको तालिम सञ्चालन गर्ने, गराउने, • ऊर्जा परीक्षकको अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने, • नेपालले राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा व्यक्त गरेका नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षतासँग सम्बन्धित प्रतिबद्धता कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकारलाई आवश्यक सहयोग गर्ने, • दिगो ऊर्जाको विकास तथा विस्तार गर्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था वा निकायसँग आवश्यक समन्वय गर्ने, • दिगो ऊर्जासँग सम्बन्धित प्रविधिको विकासका लागि स्रोत पहिचान तथा नक्साङ्कन गर्ने र राष्ट्रियस्तरको सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन, विश्लेषण र अभिलेख राख्ने, • अन्तर्राष्ट्रिय संघ-संस्थाबाट नेपाल सरकारलाई प्राप्त हुने अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगका कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने, गराउने, • कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण तथा जलवायु अनुकूलन सम्बन्धी आयोजनाको विकास तथा कार्यान्वयन गरी कार्बन व्यापार वृद्धि गर्ने, • दिगो ऊर्जाको उपयोग र उपलब्धीका विषयमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने, • नवीकरणीय ऊर्जा, ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा संरक्षणसँग सम्बन्धित विषयमा तालिम सञ्चालन गर्ने, गराउने । • दिगो ऊर्जा सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान र नवीन प्रविधिको विकास, प्रयोग, प्रवर्द्धन तथा संरक्षण गर्ने, गराउने, • नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि गराउने, ऊर्जा सघन उद्योगहरूमा ऊर्जा परीक्षण गर्न लगाई ऊर्जा परीक्षण प्रतिवेदन कार्यान्वयन गर्न लगाउने र समितिको मार्ग निर्देशनमा रही नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी तालिम र अनुसन्धान गर्ने गराउने,
--	--	---

		अनुगमन र मूल्यांकन गर्ने, लगायत अन्य कार्यहरू गर्ने गराउने आदि जस्ता विषयमा व्यवस्था गरिएको छ ।
१७	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत	<ul style="list-style-type: none"> केन्द्रको समग्र प्रशासनिक तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य सम्पादन गर्न एक जना प्रमुख कार्यकारी अधिकृत रहने व्यवस्था रहेको छ। प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले समितिको मार्गनिर्देशमा रही यो ऐनको कार्यान्वयनमा भूमिका निर्वाह गर्नेछ। प्रमुख कार्यकारी अधिकृत नियुक्ति प्रतिस्पर्धात्मक माध्यमबाट गर्ने व्यवस्था गरिएको छ। यसको लागि सिफारिस समितिको व्यवस्था तथा छनौट सम्बन्धी आधारहरू समेत प्रस्ताव गरिएको छ।
१८	प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको योग्यता	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख कार्यकारी अधिकृत प्रशासकीय पद भएकोले केन्द्रलाई नेतृत्व दिन सक्ने शैक्षिक योग्यता, कार्य अनुभव, ६० वर्ष ननाघेको नेपाली नागरिक तथा उच्च नैतिकवान व्यक्ति हुनु पर्ने गरी प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको योग्यता तोकिएको छ।
१९	अयोग्यता	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको पदमा, योग्य, अनुभव भएको एवं उच्च नैतिक आचरण भएको व्यक्ति चयन गर्ने कार्यलाई सहजीकरण बनाउन प्रमुख कार्यकारी अधिकृतका अयोग्यता सम्बन्धी विषयहरू ऐनमा नै तोकिएको छ। ती अयोग्यता सम्बन्धी विषयहरू देहाय अनुसार रहेकाछन् : <ul style="list-style-type: none"> - गैरनेपाली नागरिक, - विदेशी मुलुकको स्थायी आवासीय अनुमतिपत्र प्राप्त गरेको, - जबरजस्ती करणी, भ्रष्टाचार, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार, लागू औषध कारोबार, सम्पत्ति शुद्धिकरण, वन्यजन्तुको ओसारपसार, संगठित अपराध, राहदानी दुरुपयोग, अपहरण सम्बन्धी कसूर वा नैतिक पतन देखिने फौजदारी कसूरमा सजाय पाएको, - प्रचलित कानून बमोजिम कालो सूचीमा परेको वा त्यस्तो सूचीबाट फुकुवा भएको तीन वर्ष पूरा नभएको, - दामासाहीमा परेको, - कुनै राजनीतिक दलको सदस्य वा पदाधिकारी भएको। - बहालवाला कुनै कर्मचारी प्रमुख कार्यकारी अधिकृतमा

		नियुक्त भएमा साविकको पदबाट राजिनामा दिनु पर्ने व्यवस्था पनि गरिएको छ ।
२०	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत नियुक्ति सम्बन्धी विशेष व्यवस्था	<ul style="list-style-type: none"> • प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको पद कुनै कारणले रिक्त हुन आएको अवस्थामा लामो समयसम्म प्रशासकीय प्रमुख नहुँदा संस्थाको उद्देश्य हासिल गर्न कठिनाई हुने अवस्था समेतलाई विचार गरी प्रचलित कानून बमोजिम भ्रष्टाचारको मुद्दा दर्ता भएको कारण प्रमुख कार्यकारी अधिकृत निलम्बनमा रही तीन महिना भन्दा बढी अवधिको लागि कार्यसम्पादन गर्न नसक्ने भएमा नेपाल सरकारले दफा १७ को उपदफा (२) बमोजिमको समितिको सिफारिसमा बाँकी अवधिको लागि अर्को प्रमुख कार्यकारी अधिकृत नियुक्ति गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
२१	कार्यसम्पादन सम्झौता गर्नु पर्ने	<ul style="list-style-type: none"> • केन्द्रको कार्यलाई उपलब्धीमूलक बनाउन प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको कार्यसम्पादनको अत्यन्त ठूलो भूमिका हुने भएकोले निजको कार्यसम्पादन स्तर उपलब्धीमूलक बनाउन, निजले सम्पादन गर्नु पर्ने कार्यको लक्ष्य निर्धारण गरी सो बमोजिम कार्य गर्ने वातावरण सिर्जना गर्न र कार्य सम्पादनको आधारमा सजाय तथा पुरस्कारको व्यवस्था लागू गर्न बाञ्छनीय भएकोले प्रमुख कार्यकारी अधिकृतसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गर्नुपर्ने व्यवस्था राखिएको छ ।
२२	प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको काम, कर्तव्य र अधिकार	<ul style="list-style-type: none"> • केन्द्रको काम कारवाहीलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी रूपले सञ्चालन गर्न प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले सम्पादन गर्ने काम कर्तव्य अधिकार ऐनमा नै तोकिएको छ । ती काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय अनुसार रहेका छन् भनी विधेयकमा व्यवस्था गरिएको छ : <ul style="list-style-type: none"> - केन्द्रको प्रशासकीय प्रमुखको रूपमा बजेट, योजना, कार्यक्रम तथा आयव्ययको विवरण तयार गरी समिति समक्ष स्वीकृतिका लागि पेश गर्ने, - समितिबाट स्वीकृत योजना र वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने वा गराउने, - केन्द्रबाट भए गरेका कामको प्रगति विवरण आवधिक रूपमा समिति समक्ष पेश गर्ने, - केन्द्रका साझेदार तथा अन्य संघ संस्थासँग आवश्यक

		<p>समन्वय गर्ने,</p> <ul style="list-style-type: none"> - केन्द्रको दैनिक आर्थिक तथा प्रशासन कार्य सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने तथा मातहतका कर्मचारीको रेखदेख, नियन्त्रण, निर्देशन, अनुगमन र सुपरीवेक्षण गर्ने, - समितिले तोकेको अन्य कार्य गर्ने
२३	कर्मचारी	<ul style="list-style-type: none"> • केन्द्रको कार्य र जिम्मेवारीलाई प्रभावकारीरूपले सञ्चालन गर्नको लागि आवश्यक संख्यामा कर्मचारीहरू आवश्यक पर्ने हुँदा कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्थालाई ऐनद्वारा नै सुनिश्चित गर्न वाञ्छनीय भएकोले केन्द्रको लागि आवश्यक कर्मचारी रहने व्यवस्था विधेयकमा नै प्रस्ताव गरिएको छ । तर अर्थ मन्त्रालयको सहमतिमा मन्त्रालयले स्वीकृत गरे बेगर कुनै कर्मचारी नियुक्त गर्न नपाउने तथा स्वीकृत सङ्गठनात्मक संरचना अनुसारको दरबन्दीमा केन्द्रले निर्धारण गरे बमोजिमको संख्यामामात्र कर्मचारी नियुक्त गर्ने गरी विधेयकमा व्यवस्था गरिएको छ । र त्यस्ता कर्मचारीको सेवा, शर्त र सुविधा सम्बन्धी व्यवस्था विनियमावलीमा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ भनी विधेयकमा उल्लेख छ ।
२४	लक्षित तथा विशेष कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> • ऊर्जाको पहुँच नपुगेको वा पर्याप्त नभएको वा पछाडि परेको क्षेत्र वा समुदाय वा परम्परागत ऊर्जाको अधिक प्रयोग क्षेत्र वा ऊर्जा सघनता (ईनर्जी इन्टेन्सिटी) बढी भएको क्षेत्रको पहिचान गरी प्रदेश सरकार, स्थानीय तह र अन्य सरोकारवाला निकायसँगको सहकार्य र समन्वयमा केन्द्रले नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षताका लक्षित तथा विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
२५	सहुलियतपूर्ण कर्जा प्रवाह गर्न सक्ने	<ul style="list-style-type: none"> • केन्द्रले नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षणको क्षेत्रमा आर्थिक तथा सामाजिक दृष्टिले आवश्यक देखिएका तर व्यावसायिक रूपमा बजारबाट ऋण लिएर निर्माण तथा सञ्चालन गर्न नसक्ने प्रकृतिका आयोजना सञ्चालन गर्न कुनै निकाय वा संस्थालाई प्रचलित कानून बमोजिम स्थापित बैंक तथा वित्तीय संस्था मार्फत ऋण प्रवाह गर्न सक्ने व्यवस्था गरी ऋण प्रवाहको लागि प्राथमिकताका क्षेत्र समेत तोकेको र त्यस्तो प्रवाह गरिने ऋणको ब्याजदर समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ भनी व्यवस्था गरिएको छ ।

२६	राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा आबद्ध गर्न प्रोत्साहन गरिने	<ul style="list-style-type: none"> केन्द्रको सहयोग तथा साझेदारीमा सञ्चालित क्याप्टिभ ऊर्जा आयोजना वा अफग्रीड प्रणालीबाट उत्पादन गरी वितरण भएको विद्युत बचत हुने भएमा वा सो क्षेत्रमा राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमार्फत विद्युत वितरण हुने भएमा त्यस्तो विद्युत राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा आबद्ध गरी प्रचलित कानून बमोजिम अन्य व्यक्ति वा संस्थालाई बिक्री गर्न प्रोत्साहन गरिनु पर्ने भनी विधेयकमा व्यवस्था गरिएको छ ।
२७	दिगोपना कायम गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> केन्द्रले आफ्नो सहयोग र साझेदारीमा सञ्चालित नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षण सम्बन्धी आयोजना वा कार्यक्रमको दिगोपना कायम गर्न सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गर्नु पर्ने भनी विधेयकमा व्यवस्था रहेको छ ।
२८	गुणस्तर निर्धारण गर्न सक्ने	<ul style="list-style-type: none"> नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षणसँग सम्बन्धित प्रविधि, यन्त्र वा उपकरणको गुणस्तर निर्धारण गर्न सक्नेछ भनी विधेयकमा व्यवस्था गरिएको छ ।
२९	परीक्षण गर्नु पर्ने	<ul style="list-style-type: none"> नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षण सम्बन्धी प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरणको आयात वा उत्पादन गरी नेपालमा बिक्री वितरण गर्न चाहने व्यक्ति वा संस्थाले त्यस्तो प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरणको केन्द्रबाट अनिवार्य रूपमा परीक्षण गराउनु पर्ने भन्ने विधेयकमा व्यवस्था रहेको छ । नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा खपत गर्ने यन्त्र उपकरणको स्तर लगायत तिनीहरूले खपत गर्ने ऊर्जाको दक्षता निर्धारण गर्न परीक्षण गरिरहनु पर्ने भएकोले केन्द्रको आफ्नै वा केन्द्रको सहयोग, समन्वय वा सहजीकरणमा प्रयोगशाला स्थापना गर्ने व्यवस्था विधेयकमा गरिएको छ र केन्द्रले आफ्नो वा केन्द्रको सहयोग, समन्वय वा सहजीकरणमा प्रयोगशाला स्थापना नगरेसम्म कार्यसञ्चालनको लागि तोकिए बमोजिमको प्रयोगशालालाई राष्ट्रिय प्रयोगशालाको रूपमा उपयोग गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ । प्रयोगशालाको लागि नेपाल सरकारले आवश्यक मापदण्ड निर्धारण गर्न सक्नेछ भनी विधेयकमा व्यवस्था गरेको छ । नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षण सम्बन्धी

		प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरणको परीक्षण गर्दा बढी ऊर्जा खपत गर्ने यन्त्र वा उपकरण तथा ऊर्जा खपत गर्ने साधनको उत्पादन, आयात, निर्यात वा बिक्री वितरण गर्न निषेध वा प्रतिबन्ध लगाउन समिति समक्ष सिफारिस गर्न सक्ने गरी व्यवस्था गरेको छ ।
३०	अनुगमन तथा निरीक्षण	<ul style="list-style-type: none"> केन्द्रको सहयोग तथा साझेदारीमा सञ्चालित नवीकरणीय ऊर्जा सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रमको केन्द्रले अनुगमन तथा निरीक्षण गरी आवश्यक निर्देशन दिन सक्ने व्यवस्था गरी अनुगमन तथा निरीक्षणको प्रतिवेदन समिति समक्ष दिने व्यवस्था गरिएको छ ।
३१	कोष	<ul style="list-style-type: none"> कोषमा नेपाल सरकार लगायत अन्य स्रोतहरूबाट रकम प्राप्त गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ। ऐन जारी भएपछि विद्यमान वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र नै नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता केन्द्रमा परिणत हुने भएकोले वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रको कोष ऐन अन्तर्गतको कोषमा परिणत हुने प्रस्ताव समेत गरिएको छ ।
३२	लेखा र लेखा परीक्षण	<ul style="list-style-type: none"> कोषको आय व्ययको वार्षिक लेखा परीक्षण नेपालको संविधान र प्रचलित कानूनको अधीनमा रही महालेखाबाट गरिने व्यवस्था गरिएको छ। यस्तो प्रावधानले कोषको रकम ऐनले लिएको उद्देश्य भन्दा बाहिर गएर प्रयोग हुन पाउने छैन। साथै कोषको रकमको सदुपयोग भए नभएको सम्बन्धमा नेपाल सरकारले जुनसुकै बखत कोषको वार्षिक हिसाब किताब जाँचन वा जर्चाउन सक्ने व्यवस्था समेत राखिएको छ । यो व्यवस्थाले कोष व्यवस्थापकलाई थप पारदर्शी र जिम्मेवार बनाउनेछ ।
३३	सजाय	<ul style="list-style-type: none"> व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले ऊर्जा दक्षता हासिल गर्न तथा संरक्षण गर्न जिम्मेवारी तथा दायित्व पूरा नगरेमा, नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा संरक्षण सम्बन्धी प्रविधि तथा उपकरणको परीक्षण नगराई बिक्री वितरण गरेमा, केन्द्रबाट प्राप्त प्राविधिक वा अन्य सहयोग जुन प्रयोजनको लागि प्राप्त गरेको हो सो प्रयोजन विपरीत हुने गरी दुरुपयोग गरेमा,

		<ul style="list-style-type: none"> • यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरितको कुनै कार्य गरेमा, • यस ऐन अन्तर्गतको कसूर गरेको मानिने व्यवस्था गरिएको छ। यसखाले प्रावधानको अभाव भएमा नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी ऐनले परिकल्पना गरेको उद्देश्य प्राप्त गर्न नसकिने भएकोले केही कार्यलाई दण्डनीय बनाउन आवश्यक भएको हो ।
३४	पुनरावेदन	<ul style="list-style-type: none"> • कुनै पनि निकाय वा अधिकारीको निर्णय उपर एक तहमाथि पुनरावेदन गर्न पाउने हक रहने भएकोले यो ऐन बमोजिम सजाय भएको अवस्थामा उच्च अदालत समक्ष पुनरावेदन गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
३५	लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	<ul style="list-style-type: none"> • केन्द्रले सञ्चालन गर्ने नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी आयोजना वा कार्यक्रममा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई उच्च प्राथमिकता दिनु पर्नेछ भनी व्यवस्था गरिएको छ ।
३६	दुरुपयोग गर्न नहुने	<ul style="list-style-type: none"> • ऐन बमोजिम केन्द्रबाट प्राप्त प्राविधिक वा अन्य सहयोग जुन प्रयोजनको लागि प्राप्त गरेको हो सो प्रयोजन विपरीत हुने गरी दुरुपयोग गर्नु हुँदैन भन्ने व्यवस्था रहेको छ ।
३७	जफत गर्न सक्ने	<ul style="list-style-type: none"> • कसैले यस ऐन विपरीत हुने गरी उत्पादन, आपूर्ति वा जडान गरेका यन्त्र वा उपकरणको दुरुपयोग रोक्न सक्न पाउने प्रयोजनाका लागी केन्द्रले जफत गर्न सक्ने भनी व्यवस्था गरिएको छ ।
३८	प्रतिवेदन पेस गर्नु पर्ने	<ul style="list-style-type: none"> • केन्द्रले आफूले वार्षिक रूपमा सम्पादन गरेका काम, कारबाही तथा आय-व्ययको विवरण, नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षणको क्षेत्रमा हासिल गरेका उपलब्धि, सो क्षेत्रमा रहेका समस्या र समाधानका उपाय सहितको विवरण समावेश गरी वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र समिति समक्ष पेस गर्नुपर्नेछ भनी व्यवस्था गरिएकोछ ।
३९	अधिकार प्रत्यायोजन	<ul style="list-style-type: none"> • यो ऐनको उद्देश्य प्राप्त गर्न समितिले आफूलाई प्राप्त अधिकार मध्ये केही अधिकार आवश्यकता अनुसार शर्त तोकि अध्यक्ष,

		सदस्य, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत वा केन्द्रको कुनै अधिकृत कर्मचारीलाई र प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले आफूलाई प्राप्त अधिकार केन्द्रको अधिकृत कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्ने प्रस्ताव गरिएको छ ।
४०	शपथ	<ul style="list-style-type: none"> समितिका मनोनित सदस्य तथा प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले आफ्नो पदीय जिम्मेवारी निर्वाह गर्दा शपथग्रहणमा उल्लेख गरिएका नैतिक प्रतिज्ञाहरूलाई बारम्बार स्मरण गरी सोही बमोजिम कार्य सम्पादन गरौं भन्ने अभिप्रायले शपथग्रहण सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको हो ।
४१	उपसमिति वा कार्यदल गठन गर्न सक्ने	<ul style="list-style-type: none"> समितिले आफ्नो कार्य सञ्चालनका लागि आवश्यकता अनुसार उपसमिति वा कार्यदल गठन गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
४२	प्रचलित कानून बमोजिम हुने	<ul style="list-style-type: none"> ऐनमा लेखिए देखि बाहेकका अन्य ऊर्जासँग सम्बन्धित विषयको हकमा प्रचलित कानून बमोजिम हुने भन्ने प्रस्ताव गरिएको छ ।
४३	नेपाल सरकारसँग सम्पर्क	<ul style="list-style-type: none"> नेपाल सरकारसङ्ग सम्पर्क स्थापित गर्न अर्थात् सरकारसँगको सम्पर्क सूत्र (कम्युनिकेसन च्यानल) तोक्न आवश्यक भएको र ऐनले नियमन गर्ने क्षेत्र ऊर्जासँग सम्बन्धित रहेकोले ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालयलाई सम्पर्क मन्त्रालय बनाउनु औचित्यपूर्ण भएकोले यस्तो प्रावधान प्रस्ताव गरिएको हो ।
४४	अनुसूचीमा संशोधन	<ul style="list-style-type: none"> ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षण सम्बन्धी मापदण्ड लागू हुने व्यवसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रहरू अनुसूचीमा समावेश गरिएको छ र त्यस्ता प्रतिष्ठान वा क्षेत्रहरू समय समयमा परिवर्तन, संशोधन र थपघट समेत गर्नुपर्ने हुन्छ र यसरी क्षेत्र थपघट वा हेरफेरको लागि ऐन संशोधन गर्न व्यवहारिक नहुने भएकोले कार्यपालिकाले नै आवश्यकता अनुसार क्षेत्र थपघट वा हेरफेर गर्न सकोस् भन्ने अभिप्रायले अनुसूचीमा संशोधन गर्न सक्ने प्रस्ताव गरिएको छ ।
४५	नियम बनाउने अधिकार	<ul style="list-style-type: none"> नेपाल सरकारले यस ऐनको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्ने गरी विधेयकमा व्यवस्था गरिएको छ । यसरी बनाइने नियममा प्राविधिक तथा अन्य सहयोग

		<p>उपलब्ध गराउने सम्बन्धी विषय, प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरणको गुणस्तर निर्धारण तथा परीक्षण र शुल्क सम्बन्धी विषय, प्रयोगशालाको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन सम्बन्धी विषय, नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता तथा तथा संरक्षण सम्बन्धी विषय, प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको पारिश्रमिक, सेवाको शर्त र सुविधा सम्बन्धी विषय, कोषको रकमको प्रयोग, सञ्चालन र व्यवस्थापन सम्बन्धी विषय, ऊर्जा परीक्षण, ऊर्जा परीक्षकको योग्यता र अनुमतिपत्र प्राप्त गर्ने कार्यविधि सम्बन्धी विषय, तालीम सञ्चालन तथा स्वीकृति सम्बन्धी विषय, ऊर्जा बचत योजना तथा ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र सम्बन्धी विषय लगायत अन्य आवश्यक विषयका सम्बन्धमा नियम बनाउन सक्ने गरी विधेयकमा व्यवस्था गरिएको हो ।</p>
४६	विनियम बनाउने अधिकार	<ul style="list-style-type: none"> समितिले नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधीनमा रही केन्द्रको संगठन संरचना, कर्मचारीको नियुक्ति, काम, कर्तव्य, अधिकार, योग्यता, सेवा तथा सुविधाको शर्त सम्बन्धी विषय, आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी विषय तथा केन्द्रको आन्तरिक कार्य सञ्चालन सम्बन्धी विषयमा विनियम बनाउन पाउने भनी दफा ४६ मा व्यवस्था गरेकोछ ।
४७	निर्देशिका, कार्यविधि तथा मापदण्ड बनाउन सक्ने	<ul style="list-style-type: none"> ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षणको विषय अत्यन्त जटिल प्राविधिक विषय भएकोले त्यस्ता सम्पूर्ण विषय ऐन तथा नियमावलीमा समेट्न सम्भव नहुने हुँदा ऐन र नियमको अधीन रही प्राविधिक तथा कार्यविधि सम्बन्धी विषयहरूलाई समावेश गरी निर्देशिका तथा मापदण्ड बनाई लागू गर्न आवश्यक हुने भएकोले त्यस्तो अधिकार प्रत्यायोजित व्यवस्थापनको सिद्धान्त अनुसार मन्त्रालयमा रहनेछ ।
४८	ऐन कार्यान्वयन मापन	<ul style="list-style-type: none"> प्रस्तुत ऐन प्रारम्भ भएको पाँच वर्ष पुगेको एक वर्ष भित्र र तत्पश्चात प्रत्येक पाँच वर्ष पूरा भएको एक वर्षभित्र मन्त्रालयले ऐन कार्यान्वयनको मापन गर्ने र सोको प्रतिवेदन सङ्घीय संसदको दुबै सदनको सम्बन्धित समितिमा पेश गर्ने भन्ने व्यवस्था रहेको छ ।
४९	खारेजी र बचाउ	<ul style="list-style-type: none"> यो ऐनका नवीकरणीय ऊर्जा तथा उर्जा दक्षता कार्यान्वन गर्ने निकायको रूपमा वैकल्पिक ऊर्जा विकास समिति गठन

		आदेश, २०५३ खारेज गरी सोको सम्पूर्ण चल, अचल सम्पत्ति तथा दायित्व, कर्मचारी यस ऐन बमोजिम स्थापना हुने केन्द्रको हुने गरी व्यवस्था गरिएको छ ।
५०	मुद्दा सार्ने	<ul style="list-style-type: none"> यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत वैकल्पिक ऊर्जा विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३ बमोजिम गठित समितिबाट कारवाही भई छिन्न बाँकी मुद्दाहरू यस ऐन बमोजिम स्थापना भएको नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता केन्द्रमा सार्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक

प्रस्तावना: नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास र बिस्तार गरी वातावरण संरक्षणमा योगदान पुऱ्याउन तथा ऊर्जा दक्षतामार्फत ऊर्जाको समुचित उपयोग, बचत र संरक्षण गर्दै ऊर्जाको पहुँचमा वृद्धि गरी दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

संघीय संसदले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :** (१) यस ऐनको नाम “नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी ऐन, २०८१” रहेको छ ।

(२) यो ऐन प्रमाणीकरण भएको मितिले एकतिसौं दिनदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) "ऊर्जा" भन्नाले जलविद्युत, खनिज तेल, कोइला, ग्याँस, वायु, आणविक, जैविक पदार्थ वा अन्य कुनै नवीकरणीय वा अनवीकरणीय स्रोतबाट उत्पादित विद्युतीय वा तापीय ऊर्जा सम्झनु पर्छ ।

(ख) "ऊर्जा दक्षता" भन्नाले ऊर्जा खपत गर्ने तरिका, प्रक्रिया वा उपकरणलाई नियन्त्रित वा व्यवस्थित गरी उपलब्ध ऊर्जाको परिमाणले बढी सेवा दिने वा उत्पादन गर्ने वा सोही परिमाणको सेवा वा उत्पादनको लागि कम ऊर्जा खपत गर्ने प्रक्रिया सम्झनु पर्छ ।

(ग) "ऊर्जा परीक्षक" भन्नाले दफा ९ बमोजिम ऊर्जा परीक्षण गर्न अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।

(घ) "ऊर्जा परीक्षण" भन्नाले ऊर्जा उपयोगको जाँच, सोको अनुगमन र ऊर्जा दक्षताबाट हुने लाभ-लागतको विश्लेषण गरी ऊर्जा सञ्चितिको सम्भाव्यता तथा दक्ष ऊर्जा उपयोग सम्बन्धी प्राविधिक परीक्षण सम्झनु पर्छ ।

(ङ) "ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र" भन्नाले दफा १० को उपदफा (४) बमोजिमको ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र सम्झनु पर्छ ।

(च) “ऊर्जा सघनता” भन्नाले प्रति इकाइ कूल ग्राहस्थ उत्पादनको लागि प्रयोग हुने ऊर्जाको परिमाण सम्झनु पर्छ ।

- (छ) “ऊर्जा संरक्षण” भन्नाले ऊर्जाको अनावश्यक प्रयोगलाई कटौती गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ।
- (ज) “केन्द्र” भन्नाले दफा १४ बमोजिमको नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता केन्द्र सम्झनु पर्छ।
- (झ) “कोष” भन्नाले दफा ३१ बमोजिमको कोष सम्झनु पर्छ।
- (ञ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ।
- (ट) “दिगो ऊर्जा” भन्नाले नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षताको माध्यमबाट भावी पुस्ताको आवश्यकता र क्षमतामा कुनै असर नपर्ने गरी वर्तमानको आवश्यकता परिपूर्ति गर्नको लागि उत्पादन वा उपयोग गरिने ऊर्जा सम्झनु पर्छ ।
- (ठ) “नवीकरणीय ऊर्जा” भन्नाले सौर्य, वायु, जैविक, वायोजेनिक ग्याँस, हरित हाइड्रोजन, भू-तापीय, गुरुत्वबल, चुम्बकीय प्रविधि तथा जलस्रोत वा अन्य यस्तै प्रकृतिका प्राकृतिक रूपमा प्राप्त भइरहने स्रोतबाट उत्पादित ऊर्जा सम्झनु पर्छ।
- (ड) “प्रमुख कार्यकारी अधिकृत” भन्नाले दफा १७ बमोजिम केन्द्रको प्रमुख कार्यकारी अधिकृत सम्झनु पर्छ।
- (ढ) “प्रयोगशाला” भन्नाले दफा २९ को उपदफा (२) बमोजिमको प्रयोगशाला सम्झनु पर्छ र सो शब्दले सोही दफाको उपदफा (३) बमोजिमको प्रयोगशालालाई समेत जनाउँछ।
- (ण) “मन्त्रालय” भन्नाले नेपाल सरकार, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय सम्झनुपर्छ।
- (त) “यन्त्र वा उपकरण” भन्नाले ऊर्जा खपत गर्ने, सञ्चित गर्ने, उत्पादन गर्ने, प्रसारण वा आपूर्ति गर्ने कुनै साधन, यन्त्र वा उपकरण सम्झनु पर्छ ।
- (थ) “व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्र” भन्नाले ऊर्जा सघनता (इनर्जी इन्टेन्सिटी) बढी हुने अनुसूची बमोजिमका प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका व्यावसायिक, औद्योगिक वा आवासीय प्रकृतिका उद्योग, संघ-संस्था वा क्षेत्र सम्झनु पर्छ ।
- (द) “समिति” भन्नाले दफा ११ बमोजिमको सञ्चालक समिति सम्झनु पर्छ।
- (ध) “स्थानीय तह” भन्नाले गाउँपालिका वा नगरपालिका सम्झनु पर्छ।

परिच्छेद-२

नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास र बिस्तार

३. प्रवर्द्धन, विकास र बिस्तार: (१) नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास र बिस्तार गरी दिगो ऊर्जामा नागरिकको पहुँच वृद्धि गर्ने जिम्मेवारी नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहको हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम ऊर्जामा नागरिकको पहुँच पुऱ्याउन नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले आपसमा सहकार्य र समन्वय गर्नु पर्नेछ ।

(३) नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास र बिस्तार गर्नको लागि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहको सहकार्य तथा साझेदारीमा केन्द्रले आवश्यकता अनुसार नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न वा गराउन सक्नेछ ।

४. प्रस्ताव पेस गर्न सक्ने: (१) नवीकरणीय ऊर्जा सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न चाहने प्रदेश सरकार, स्थानीय तह वा अन्य कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले केन्द्रमा प्रस्ताव पेस गर्न सक्नेछन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रस्ताव पेस गर्दा देहाय बमोजिमका विवरण खुलाउनु पर्नेछ:-

(क) आयोजना वा कार्यक्रमको प्रकृति,

(ख) आयोजना वा कार्यक्रमको उद्देश्य,

(ग) आयोजना वा कार्यक्रमको लागत,

(घ) आयोजना वा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने क्षेत्र,

(ङ) लाभान्वित जनसङ्ख्या,

(च) आयोजना वा कार्यक्रमबाट पर्ने प्रभाव,

(छ) आयोजना वा कार्यक्रमको लागि के कस्तो सहयोग आवश्यक परेको हो त्यस्तो विषय,

(ज) आयोजना वा कार्यक्रमबाट प्राप्त हुने अनुमानित लाभ वा प्रतिफल,

(झ) दिगो ऊर्जा सम्बन्धी कार्ययोजना तथा ऊर्जा दक्ष यन्त्र वा उपकरणको प्रयोग सम्बन्धी विषय ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको विवरण जाँचबुझ गर्दा देहायका अवस्था विश्लेषण गरी आवश्यकता र औचित्यका आधारमा केन्द्रले सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ:-

(क) भौगोलिक विकटता र ऊर्जा पहुँचको अवस्था,

(ख) विपद् वा अन्य कारणबाट ऊर्जा पहुँचमा परेको असर,

(ग) प्रस्तावित प्रविधिको सम्भाव्यता र दिगोपना,

(घ) सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा निकायले गर्ने साझेदारी र आयोजना सञ्चालनको सुनिश्चितता ।

(४) केन्द्रले उपदफा (३) बमोजिम उपलब्ध गराएको सहयोग र त्यस्तो सहयोगबाट सञ्चालन भएको आयोजना वा कार्यक्रम र सोको उपलब्धिको अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

५. अनुमतिपत्र लिनुपर्ने: नवीकरणीय ऊर्जाको स्रोतबाट विद्युत उत्पादन, प्रसारण वा वितरण गर्न प्रचलित कानून बमोजिम अनुमतिपत्र लिनुपर्नेछ ।

परिच्छेद-३

ऊर्जा दक्षता, ऊर्जा संरक्षण र ऊर्जा परीक्षण

६. ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा संरक्षण: नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको परिमाणमा ऊर्जा खपत गर्ने व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले ऊर्जा दक्षता हासिल गर्न तथा ऊर्जा संरक्षण गर्नका लागि यस ऐनमा उल्लेख गरे बमोजिमका जिम्मेवारी तथा दायित्व पूरा गर्नु पर्नेछ ।

७. जिम्मेवारी तथा दायित्व:(१) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले ऊर्जा दक्षता हासिल गर्न तथा ऊर्जा संरक्षण गर्न देहाय बमोजिमका जिम्मेवारी तथा दायित्व पूरा गर्नुपर्नेछ:-

(क) ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा संरक्षण सम्बन्धी नीति तथा मापदण्ड अनुरूपको कार्यक्रम तयार गरी लागू गर्ने वा गराउने,

(ख) विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण लगायत सबै प्रकारका ऊर्जाको प्रयोग गर्दा दक्ष प्रविधि, यन्त्र वा उपकरणको प्रयोग गर्ने,

(ग) ऊर्जाको अनावश्यक प्रयोग वा खपतलाई निरुत्साहन गर्ने, गराउने,

(घ) ऊर्जाको विवेकसम्मत प्रयोग र व्यवस्थापनमा सहयोग पुग्ने कार्यक्रम लागू गर्ने, गराउने,

(ङ) ऊर्जा दक्ष प्रविधि, उपकरण र सेवालालाई प्राथमिकता दिई सोको प्रयोगलाई प्रोत्साहन तथा प्रवर्द्धन गर्ने, गराउने,

(च) सबै प्रकारका ऊर्जाको उत्पादन, विकास र प्रयोग गर्दा वातावरण संरक्षण र दिगो विकासका उपाय लागू गर्ने, गराउने,

(छ) नवीकरणीय ऊर्जा, ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा संरक्षण सम्बन्धी आयोजना वा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न केन्द्रको प्राविधिक सहयोग लिन सक्ने,

(ज) ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा संरक्षण सम्बन्धी विषयमा जनस्तरमा चेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

(२) व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले ऊर्जा दक्षता हासिल गर्न तथा ऊर्जा संरक्षण गर्न देहाय बमोजिमको जिम्मेवारी तथा दायित्व पूरा गर्नु पर्नेछः-

- (क) ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा संरक्षण सम्बन्धी वार्षिक लक्ष्य, योजना र कार्यक्रम तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने वा गराउने,
- (ख) ऊर्जा खपत वा प्रयोगको मासिक लगत र अभिलेख राख्ने,
- (ग) ऊर्जा दक्ष प्रविधि, यन्त्र वा उपकरणको प्रयोग गर्ने,
- (घ) बढी ऊर्जा खपत गर्ने प्रविधि, यन्त्र वा उपकरणलाई प्रतिस्थापन गर्न वार्षिक कार्ययोजना र लक्ष्य निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्ने,
- (ङ) ऊर्जा उत्पादन, आपूर्ति वा खपतको लागि प्रयोग भएको प्रविधि, यन्त्र वा उपकरण र प्रणालीको ऊर्जा परीक्षण गराउने,
- (च) ऊर्जा परीक्षण प्रतिवेदनमा औँल्याइएका सुझावको कार्यान्वयन गर्ने वा गराउने।

८. ऊर्जा परीक्षण: (१) व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले उत्पादन, प्रसारण, आपूर्ति वा खपत गरिरहेको ऊर्जाको सम्बन्धमा ऐन प्रारम्भ भएको मितिले पहिलो पटक पाँच वर्षभित्र र तत्पश्चात प्रत्येक तीन वर्षमा ऊर्जा परीक्षकबाट ऊर्जा परीक्षण गराउनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम ऊर्जा परीक्षण गर्दा देहायका विषयलाई ध्यान दिनुपर्नेछः-

- (क) ऊर्जा परीक्षण सम्बन्धी नीति तथा मापदण्ड,
- (ख) ऊर्जा उपयोग वा प्रयोग सम्बन्धी तथ्याङ्क वा विवरण,
- (ग) ऊर्जाको उत्पादन, प्रसारण, वितरण, आपूर्ति वा खपतका लागि प्रयोग गरिएका यन्त्र वा उपकरण,
- (घ) ऊर्जा खपतको अवस्था,
- (ङ) ऊर्जा बचतका लागि अवलम्बन गरिएका उपाय ।

(३) ऊर्जा परीक्षकले उपदफा (२) बमोजिमको आधारमा ऊर्जा परीक्षण गरी सम्बन्धित व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रलाई प्रतिवेदन दिनुपर्नेछ ।

९. ऊर्जा परीक्षक: (१) यस ऐन बमोजिमको ऊर्जा परीक्षकको रूपमा काम गर्न चाहने व्यक्तिले केन्द्रबाट ऊर्जा परीक्षक अनुमतिपत्र लिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको ऊर्जा परीक्षक अनुमतिपत्र प्राप्त गर्न देहाय बमोजिमको योग्यता पुगेको व्यक्तिले केन्द्रले तोकेको विवरण र दस्तुर सहित केन्द्रसमक्ष निवेदन दिनु पर्नेछः-

- (क) मान्यताप्राप्त विश्वविद्यालयबाट इञ्जिनियरिङ्ग वा ऊर्जासँग सम्बन्धित विषयमा स्नातक वा सो सरहको उपाधि हासिल गरेको,

(ख) सम्बन्धित क्षेत्रमा कम्तीमा दुई वर्षको अनुभव प्राप्त गरेको,

(ग) केन्द्रले निर्धारण गरेको तालिम प्राप्त गरेको।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त निवेदन सहितको विवरण जाँचबुझ गर्दा उपयुक्त देखिएका व्यक्तिलाई केन्द्रले सर्त तोकी पाँच वर्षको अवधिको लागि ऊर्जा परीक्षक अनुमतिपत्र प्रदान गर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम प्राप्त ऊर्जा परीक्षक अनुमतिपत्र प्रत्येक पाँच वर्षमा केन्द्रले तोकेको दस्तुर तिरी नवीकरण गर्नुपर्नेछ।

(५) उपदफा (३) बमोजिम प्रदान गरिएको ऊर्जा परीक्षक अनुमतिपत्र केन्द्रले देहायको अवस्थामा रद्द गर्नेछः-

(क) झुट्टा विवरण पेस गरी ऊर्जा परीक्षक अनुमतिपत्र लिएको प्रमाणित भएमा,

(ख) उपदफा (४) बमोजिम नवीकरण नगराएमा,

(ग) केन्द्रले तोकेको सर्त उल्लङ्घन गरेमा,

(घ) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत काम गरेमा।

(६) उपदफा (५) बमोजिम ऊर्जा परीक्षक अनुमतिपत्र रद्द गर्नु अघि सम्बन्धित व्यक्तिलाई आफ्नो भनाइ पेस गर्ने उचित मौका दिनु पर्नेछ।

१०. **ऊर्जा बचत योजना (इनर्जी सेभिङ्ग स्किम):** (१) केन्द्रले सम्बन्धित व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रसँगको परामर्शमा व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले प्रति इकाइ वस्तु वा सेवाको उत्पादन गर्दा उपयोग गर्ने ऊर्जाको खपत घटाउन ऊर्जा बचत योजना (इनर्जी सेभिङ्ग स्किम) तर्जुमा गरी त्यस्ता व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रलाई सो योजनामा सहभागी हुन आह्वान गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको योजना व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रको प्रकृति अनुसार फरक फरक हुने गरी बनाइनेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको योजनामा देहायका विषय समावेश गर्नुपर्नेछः-

(क) ऊर्जा बचतको न्यूनतम तथा अधिकतम लक्ष्य,

(ख) लक्ष्य हासिल गर्न अवलम्बन गर्न सकिने उपाय,

(ग) ऊर्जा बचत लक्ष्य हासिल गर्न लाग्ने समय र हासिल गरिएको ऊर्जा बचत लागु हुने समय सीमा,

(घ) निर्धारित लक्ष्यभन्दा बढी ऊर्जा बचत भएको हकमा बचत भएको ऊर्जा बराबरको ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र जारी गर्ने आधार,

(ड) लक्ष्यभन्दा बढी ऊर्जा बचत गर्ने व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रलाई दिइने प्रोत्साहन,

(च) लक्ष्य हासिल गर्न नसकेमा तिर्नुपर्ने क्षतिपूर्ति ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम सम्बन्धित व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले निर्धारण गरेको लक्ष्य हासिल गरे वा नगरेको सम्बन्धमा ऊर्जा परीक्षकले दिएको प्रतिवेदनको आधारमा मूल्याङ्कन गरी लक्ष्यभन्दा बढी ऊर्जा बचत गर्ने व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रलाई केन्द्रले सो बराबरको ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र दिनेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले त्यस्तो प्रमाणपत्र अन्य व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रलाई बिक्री गर्न सक्नेछ ।

(६) उपदफा (३) बमोजिमको ऊर्जा बचतको लक्ष्य हासिल गर्ने व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रलाई योजनामा उल्लेख भए बमोजिम प्रोत्साहन गरिनेछ ।

(७) उपदफा (३) बमोजिमको ऊर्जा बचतको लक्ष्य हासिल गर्न नसक्ने व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले पूरा गर्न नसकेको लक्ष्य बराबरको ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र लक्ष्यभन्दा अधिक ऊर्जा बचत गर्ने अन्य व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रबाट खरिद गरी लक्ष्य पूरा गर्न सक्नेछ ।

(८) उपदफा (५) बमोजिम ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र खरिद गरी लक्ष्य पूरा गर्न नसक्ने व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले केन्द्रलाई योजनामा उल्लेख भए बमोजिम क्षतिपूर्ति तिर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद-४

समितिको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

११. समितिको गठन: (१) केन्द्रको काम, कारबाहीको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नको लागि देहाय बमोजिमको एक सञ्चालक समिति रहनेछ :-

(क)	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्री	-अध्यक्ष
(ख)	सचिव, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	-सदस्य
(ग)	सहसचिव, अर्थ मन्त्रालय	-सदस्य
(घ)	सहसचिव, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	-सदस्य
(ड)	सहसचिव, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	-सदस्य
(च)	कार्यकारी निर्देशक, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	-सदस्य
(छ)	मान्यता प्राप्त विश्वविद्यालयबाट कम्तीमा स्नातकोत्तर उपाधि हासिल गरेको र नवीकरणीय ऊर्जा, ऊर्जा दक्षता वा ऊर्जा संरक्षणको क्षेत्रमा कम्तीमा सात वर्ष काम गरेका व्यक्तिमध्ये मन्त्रालयले मनोनीत गरेको कम्तीमा	

	एक जना महिला सहित दुई जना	-सदस्य
(ज)	अध्यक्ष, नेपाल नगरपालिका संघ	-सदस्य
(झ)	अध्यक्ष, गाउँपालिका राष्ट्रिय महासंघ नेपाल	-सदस्य
(ञ)	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत	-सदस्य-सचिव

(२) उपदफा (१) को खण्ड (छ) बमोजिम मनोनीत सदस्यको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ र त्यसरी मनोनीत सदस्य पुनः एकपटक मनोनयन हुन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि मनोनीत सदस्यलाई खराब आचरण, कार्यक्षमताको अभाव वा पदीय दायित्व पूरा नगरेमा वा केन्द्रको हित विपरीत हुने कुनै कार्य गरेमा मन्त्रालयले निजलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम पदबाट हटाउनु अघि निजलाई आफ्नो भनाइ पेस गर्न उचित मौका दिनुपर्नेछ ।

(५) केन्द्रको सहयोगमा सञ्चालन हुने आयोजनासँग सम्बन्धित प्रदेशका ऊर्जा विषय हेर्ने मन्त्रालयका सचिवलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गरिनेछ ।

(६) केन्द्रले समितिको सचिवालयको रूपमा काम गर्नेछ ।

१२. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) नवीकरणीय ऊर्जा, ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा संरक्षण सम्बन्धी नीति तथा रणनीति तर्जुमा गरी स्वीकृतिका लागि नेपाल सरकार समक्ष पेस गर्ने,
- (ख) केन्द्रले गर्ने काम कारबाहीको रेखदेख तथा प्रबन्ध गर्ने,
- (ग) केन्द्रको योजना, बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृत गर्ने,
- (घ) केन्द्रले गरेका काम कारबाहीको आवधिक रूपमा प्रतिवेदन लिने र आवश्यक निर्देशन दिने,
- (ङ) केन्द्रको लक्ष्य अनुरूप काम कारबाही भए नभएको सम्बन्धमा अनुगमन र निरीक्षण गर्ने, गराउने,
- (च) केन्द्रबाट सञ्चालन हुने तालिमको पाठ्यक्रम स्वीकृत गर्ने,
- (छ) बढी ऊर्जा खपत गर्ने यन्त्र, उपकरण तथा ऊर्जा खपत गर्ने साधन उत्पादन, आयात, निर्यात वा बिक्री वितरण गर्न निषेध वा प्रतिबन्ध लगाउन नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने ।
- (ज) केन्द्रबाट पेस भएको वार्षिक प्रतिवेदन स्वीकृत गरी मन्त्रालय समक्ष पेस गर्ने,

(झ) केन्द्रबाट पेस भएको निर्देशिका, कार्यविधि तथा मापदण्ड स्वीकृत गरी लागु गर्ने।

१३. समितिको बैठक: (१) समितिको बैठक कम्तीमा तीन महिनामा एक पटक बस्नेछ।

(२) समितिको बैठक अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ।

(३) समितिको कूल सदस्य सङ्ख्याको पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्य उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपुरक सङ्ख्या पुगेको मानिनेछ।

(४) समितिको बैठकको अध्यक्षता अध्यक्षले गर्नेछ र निजको अनुपस्थितिमा मन्त्रालयको सचिवले अध्यक्षता गर्नेछ।

(५) समितिको कुनै सदस्यले बैठकमा पेस भएको कार्य सूचीमा समावेश भएको कुनै विषयमा निजको स्वार्थ देखिएमा सोको जानकारी अध्यक्षलाई गराई सो विषयको छलफलमा सहभागी हुनु हुँदैन।

(६) समितिको बैठकमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा बैठकको अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णायक मत दिनेछ।

(७) समितिको निर्णय अध्यक्ष र सदस्य सचिवबाट प्रमाणित हुनेछ।

(८) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद-५

केन्द्रको स्थापना तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

१४. केन्द्रको स्थापना: (१) नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास र विस्तार गर्न तथा ऊर्जा दक्षता र ऊर्जा संरक्षण हासिल गर्नको लागि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तह तथा अन्य व्यक्ति, संस्था वा निकायलाई आवश्यक पर्ने प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउनको लागि नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता केन्द्रको स्थापना गरिएको छ।

(२) केन्द्रलाई अङ्ग्रेजी भाषामा रिन्यूएबल इनर्जी एण्ड इनर्जी ईफिसिएन्सी सेन्टर भनिनेछ।

(३) केन्द्रको केन्द्रीय कार्यालय काठमाडौं उपत्यकामा रहनेछ।

१५. केन्द्र स्वशासित संगठित संस्था हुने: (१) केन्द्र अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला एक स्वशासित र सङ्गठित संस्था हुनेछ।

(२) केन्द्रले कानूनी व्यक्तित्व प्राप्त गर्नेछ र कानूनी व्यक्तिको हैसियतले प्रचलित कानून बमोजिम अधिकारको प्रयोग, कर्तव्यको पालना र दायित्व निर्वाह गर्नेछ।

१६. केन्द्रको काम, कर्तव्य र अधिकार: केन्द्रको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) नवीकरणीय ऊर्जा, ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा संरक्षण सम्बन्धी नीति तथा रणनीति तर्जुमा गरी समिति समक्ष पेस गर्ने,
- (ख) नवीकरणीय ऊर्जा, ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा संरक्षण सम्बन्धी स्वीकृत योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- (ग) नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षताको विकास तथा बिस्तार गर्न प्रदेश सरकार र स्थानीय तह तथा अन्य कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायलाई प्राविधिक तथा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउने,
- (घ) ऊर्जा सम्मिश्रण (इनर्जी मिक्स) को राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्तिसमा सघाउ पुऱ्याउन स्वीकृत आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने,
स्पष्टीकरण: यस खण्डको प्रयोजनको लागि “ऊर्जा सम्मिश्रण (इनर्जी मिक्स)” भन्नाले ऊर्जा आवश्यकता परिपूर्ति गर्न उपलब्ध ऊर्जाका विभिन्न स्रोतबाट ऊर्जा उत्पादन र उपयोग गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ ।
- (ङ) नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षताको क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको सहभागिता र लगानी वृद्धिका लागि प्रोत्साहन गर्ने,
- (च) नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षताको क्षेत्रमा अध्ययन अनुसन्धान, नवीन प्रविधिको विकास, प्रयोग, प्रवर्द्धन तथा संरक्षण गर्ने, गराउने,
- (छ) ऊर्जा दक्ष प्रविधि, यन्त्र वा उपकरणको परीक्षण तथा प्रमाणीकरण (टेष्टिङ्ग एण्ड सर्टिफिकेशन) गर्ने, गराउने,
- (ज) ऊर्जा परीक्षण गर्न आवश्यक जनशक्ति विकासका लागि तालिमको पाठ्यक्रम तयार गरी स्वीकृतिका लागि समिति समक्ष पेस गर्ने,
- (झ) ऊर्जा परीक्षकको तालिम सञ्चालन गर्ने, गराउने,
- (ञ) ऊर्जा परीक्षकको अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने,
- (ट) नेपालले राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा व्यक्त गरेका नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षतासँग सम्बन्धित प्रतिबद्धता कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकारलाई आवश्यक सहयोग गर्ने,
- (ठ) दिगो ऊर्जाको विकास तथा बिस्तार गर्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था वा निकायसँग आवश्यक समन्वय गर्ने,
- (ड) दिगो ऊर्जासँग सम्बन्धित प्रविधिको विकासका लागि स्रोत पहिचान तथा नक्साङ्कन गर्ने र राष्ट्रियस्तरको सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन, विश्लेषण र अभिलेख राख्ने,

- (ढ) अन्तर्राष्ट्रिय संघ-संस्थाबाट नेपाल सरकारलाई प्राप्त हुने अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगका कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- (ण) कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण तथा जलवायु अनुकूलन सम्बन्धी आयोजनाको विकास तथा कार्यान्वयन गरी कार्बन व्यापार वृद्धि गर्ने,
- (त) दिगो ऊर्जाको उपयोग र उपलब्धिका विषयमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने,
- (थ) नवीकरणीय ऊर्जा, ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा संरक्षणसँग सम्बन्धित विषयमा तालिम सञ्चालन गर्ने, गराउने ।
- (द) यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधिनमा रही आवश्यक निर्देशिका, कार्यविधि तथा मापदण्ड तयार गरी स्वीकृतिका लागि समिति समक्ष पेश गर्ने ।

परिच्छेद-६

प्रमुख कार्यकारी अधिकृत तथा कर्मचारी

१७. प्रमुख कार्यकारी अधिकृत: (१) केन्द्रको कार्यकारी प्रमुखको रूपमा काम गर्न एकजना प्रमुख कार्यकारी अधिकृत रहनेछ।

(२) प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको नियुक्तिको लागि नेपाल सरकार समक्ष नाम सिफारिस गर्न देहाय बमोजिमको एक सिफारिस समिति रहनेछ:-

(क) मन्त्रालयको सचिव -संयोजक

(ख) मान्यता प्राप्त विश्वविद्यालयबाट इन्जिनियरिङ्ग, ऊर्जा, विज्ञान, व्यवस्थापन, कानून वा अर्थशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर तह उत्तीर्ण गरी नवीकरणीय ऊर्जा, ऊर्जा दक्षता वा ऊर्जा संरक्षणको क्षेत्रमा कम्तीमा पन्ध्र वर्ष काम गरेका व्यक्तिमध्येबाट मन्त्रालयले तोकेको एकजना विज्ञ -सदस्य

(ग) मन्त्रालयको सहसचिव -सदस्य-सचिव ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको सिफारिस समितिले दफा १८ बमोजिमको योग्यता पुगेका व्यक्तिमध्येबाट खुला प्रतिस्पर्धाद्वारा उपयुक्त तीन जनाको नाम छनोट गरी प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको रूपमा नियुक्त गर्न मन्त्रालय समक्ष सिफारिस गर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम सिफारिस गर्दा नेतृत्व क्षमता, भावी कार्ययोजना, प्रस्तुतीकरण र अन्तर्वार्तालाई आधार लिनुपर्नेछ।

(५) सिफारिस सम्बन्धी अन्य कार्यविधि सिफारिस समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

१८. प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको योग्यता: (१) प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको पदमा नियुक्त हुनको लागि देहाय बमोजिमको योग्यता पुगेको हुनुपर्नेछ:-

- (क) नेपाली नागरिक,
- (ख) साठी वर्ष उमेर ननाघेको,
- (ग) मान्यता प्राप्त विश्वविद्यालयबाट इञ्जिनियरिङ्ग, ऊर्जा, विज्ञान, वातावरण, व्यवस्थापन वा अर्थशास्त्र विषयमा कम्तीमा स्नातकोत्तर तह उत्तीर्ण गरेको,
- (घ) नवीकरणीय ऊर्जा, ऊर्जा दक्षता वा ऊर्जा संरक्षणको क्षेत्रमा कम्तीमा बाह्र वर्ष काम गरेको।

(२) दफा १७ को उपदफा (२) बमोजिमको सिफारिस समितिबाट उपदफा (३) बमोजिम सिफारिस गरिएका व्यक्तिमध्येबाट नेपाल सरकारले केन्द्रको प्रमुख कार्यकारी अधिकृत नियुक्त गर्नेछ।

(३) प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको पदावधि चार वर्षको हुनेछ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको अवस्थामा नेपाल सरकारले प्रमुख कार्यकारी अधिकृतलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ:-

- (क) आफ्नो पदीय जिम्मेवारी पूरा नगरेमा,
- (ख) दफा १९ बमोजिम अयोग्य ठहरिएमा,
- (ग) दफा २१ बमोजिम भएको कार्यसम्पादन सम्झौता बमोजिम काम गर्न नसकेमा,
- (घ) बदनियतपूर्ण काम गरेको प्रमाणित भएमा, वा
- (ङ) शारीरिक वा मानसिक रूपले काम गर्न असमर्थ देखिएमा।

(५) उपदफा (४) बमोजिमको आधारमा प्रमुख कार्यकारी अधिकृतलाई पदबाट हटाउनु अघि मन्त्रालयले मन्त्रालयका सचिवको संयोजकत्वमा कानून महाशाखा प्रमुख र एक जना सम्बन्धित विषय विज्ञ सम्मिलित समिति गठन गर्नेछ।

(६) उपदफा (५) बमोजिमको समितिले प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको सम्बन्धमा आवश्यक छानबिन गरी कार्य प्रारम्भ गरेको मितिले तिस दिनभित्र मन्त्रालय मार्फत नेपाल सरकार समक्ष प्रतिवेदन पेस गर्नु पर्नेछ।

(७) नेपाल सरकारले उपदफा (५) बमोजिमको सिफारिस समितिको प्रतिवेदनको आधारमा जाँचबुझ गरी प्रमुख कार्यकारी अधिकृतलाई पदबाट हटाउन सक्नेछ।

(८) उपदफा (७) बमोजिम प्रमुख कार्यकारी अधिकृतलाई आफ्नो पदबाट हटाउनु अघि निजलाई आफ्नो भनाइ पेस गर्न उचित मौका दिनुपर्नेछ।

१९. अयोग्यता: (१) देहायको व्यक्ति केन्द्रको प्रमुख कार्यकारी अधिकृत पदमा नियुक्ति हुन वा बहाल रहन योग्य मानिने छैन:-

- (क) गैर नेपाली नागरिक,
- (ख) विदेशी मुलुकको स्थायी आवासीय अनुमतिपत्र प्राप्त गरेको,
- (ग) भ्रष्टाचार, जवरजस्ती करणी, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार, लागूऔषध कारोबार, सम्पत्ति शुद्धिकरण, राहदानी दुरुपयोग, अपहरण, संगठित अपराध सम्बन्धी कसूर वा नैतिक पतन देखिने अन्य फौजदारी कसूरमा सजाय पाएको,
- (घ) प्रचलित कानून बमोजिम कालोसूचीमा परेको वा त्यस्तो सूचीबाट फुकुवा भएको मितिले कम्तीमा तीन वर्ष पूरा नभएको,
- (ङ) दामासाहीमा परेको,
- (च) कुनै राजनीतिक दलको सदस्य वा पदाधिकारी रहेको ।

(२) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको स्वामित्व रहेको संगठित संस्थाको बहालवाला कर्मचारी प्रमुख कार्यकारी अधिकृतमा नियुक्त भएमा साविकको पदबाट राजिनामा दिनु पर्नेछ ।

२०. प्रमुख कार्यकारी अधिकृत नियुक्ति सम्बन्धी विशेष व्यवस्था: यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रचलित कानून बमोजिम भ्रष्टाचारको मुद्दा दर्ता भएको कारण प्रमुख कार्यकारी अधिकृत निलम्बनमा रही तीन महिना भन्दा बढी अवधिको लागि कार्यसम्पादन गर्न नसक्ने भएमा नेपाल सरकारले दफा १७ को उपदफा (२) बमोजिमको समितिको सिफारिसमा बाँकी अवधिको लागि अर्को प्रमुख कार्यकारी अधिकृत नियुक्ति गर्न सक्नेछ ।

२१. कार्यसम्पादन सम्झौता गर्नुपर्ने: (१) यस ऐन बमोजिम नियुक्त हुने प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले मन्त्रालयको सचिवसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कार्यसम्पादन सम्झौतामा प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले सम्पादन गर्नुपर्ने काम, सोको कार्ययोजना तथा सम्पादन हुने कामको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी सूचक समेत उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।

२२. प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको काम, कर्तव्य र अधिकार : प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) केन्द्रको प्रशासकीय प्रमुखको रूपमा बजेट, योजना, कार्यक्रम तथा आयव्ययको विवरण तयार गरी समिति समक्ष स्वीकृतिका लागि पेस गर्ने,
- (ख) समितिको निर्णय तथा स्वीकृत बजेट, कार्यक्रम तथा योजना कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

- (ग) दफा १६ बमोजिमको केन्द्रको काम, कर्तव्य कार्यान्वयन गर्ने, गराउने
- (घ) केन्द्रबाट भए गरेका कामको प्रगति विवरण आवधिक रूपमा समिति समक्ष पेस गर्ने,
- (ङ) सरोकारवाला निकाय तथा अन्य संघ संस्थासँग आवश्यक समन्वय गर्ने,
- (च) केन्द्रको आर्थिक तथा प्रशासनिक कार्य सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने तथा मातहतका कर्मचारीको रेखदेख, नियन्त्रण, निर्देशन, अनुगमन र सुपरीवेक्षण गर्ने,
- (छ) समितिले तोकेको अन्य कार्य गर्ने।

२३. **कर्मचारी:** (१) केन्द्रको काम प्रभावकारी रूपले सञ्चालन गर्नको लागि केन्द्रमा आवश्यक संख्यामा कर्मचारी रहनेछन् ।

(२) केन्द्रको कार्यबोर्ड र आर्थिक क्षमता समेतका आधारमा केन्द्रको सङ्गठन संरचना अर्थ मन्त्रालयको सहमतिमा नेपाल सरकारले स्वीकृत गरे बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमका कर्मचारीको सेवा, सर्त र सुविधा सम्बन्धी व्यवस्था विनियमावलीमा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-७

लक्षित तथा विशेष कार्यक्रम, कर्जा प्रवाह र विद्युत प्रसारण

२४. **लक्षित तथा विशेष कार्यक्रम :** (१) केन्द्रले ऊर्जाको पहुँच नपुगेको वा पर्याप्त नभएको वा पछाडि परेको क्षेत्र, समुदाय वा परम्परागत ऊर्जाको अधिक उपयोग भइरहेको क्षेत्र वा ऊर्जा सघनता (इनर्जी इन्टेन्सिटी) बढी भएका क्षेत्रको पहिचान गरी प्रदेश सरकार, स्थानीय तह र अन्य सरोकारवाला निकायसँगको सहकार्य र समन्वयमा लक्षित तथा विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको लक्षित तथा विशेष कार्यक्रम सञ्चालनका लागि प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहले केन्द्रमा प्राविधिक सहयोग माग गर्न वा अन्य सहयोग वा साझेदारीका लागि लेखी पठाउन सक्नेछन् ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम कार्यक्रम माग भई आएमा केन्द्रले लक्षित तथा विशेष कार्यक्रमको लागि आवश्यकता, औचित्य र स्रोतको उपलब्धता समेतको आधारमा प्राविधिक तथा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम लक्षित तथा विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशीकरण तथा क्षेत्रगत सन्तुलनलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

२५. **सहुलियतपूर्ण कर्जा प्रवाह गर्न सक्ने:** (१) केन्द्रले नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षताको क्षेत्रमा आर्थिक तथा सामाजिक दृष्टिले आवश्यक देखिएका तर व्यावसायिक रूपमा ऋण लिएर निर्माण

तथा सञ्चालन गर्न नसक्ने प्रकृतिका आयोजना सञ्चालन गर्न कुनै निकाय वा संस्थालाई प्रचलित कानून बमोजिम स्थापित बैंक तथा वित्तीय संस्था मार्फत सहूलियतपूर्ण कर्जा प्रवाह गर्न सक्नेछ ।

(२) केन्द्रले देहायका क्षेत्रमा सञ्चालन हुने आयोजना तथा कार्यक्रमलाई उपदफा (१) बमोजिमको सहूलियतपूर्ण कर्जा प्रवाह गर्नेछः-

- (क) भौगोलिक रूपमा विकट र ग्रामीण ईलाका,
- (ख) आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेको क्षेत्र र विपन्न समुदाय,
- (ग) विपद् प्रभावित क्षेत्र,
- (घ) परम्परागत ऊर्जाको अधिक उपयोग भइरहेको क्षेत्र,
- (ङ) ऊर्जा बचत वा ऊर्जा दक्षता र ऊर्जा संरक्षणको सम्भाव्यता बढी भएका क्षेत्र ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम प्रवाह गरिने सहूलियतपूर्ण कर्जाको ब्याजदर समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(४) केन्द्रले उपदफा (१) बमोजिम प्रवाह गर्ने सहूलियतपूर्ण कर्जा लगानी तथा सोको सावाँ र ब्याजको विवरण अद्यावधिक गरी राख्नुपर्नेछ ।

(५) सहूलियतपूर्ण कर्जा प्रवाह सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

२६. **राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा आबद्ध गर्न प्रोत्साहन गरिने:** केन्द्रको सहयोग तथा साझेदारीमा सञ्चालित क्याप्टिभ ऊर्जा आयोजना वा अफग्रिड प्रणालीबाट उत्पादन गरी वितरण भएको विद्युत बचत हुने भएमा वा सो क्षेत्रमा राष्ट्रिय प्रसारण प्रणाली मार्फत विद्युत वितरण हुने भएमा त्यस्तो विद्युत राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा आबद्ध गरी प्रचलित कानून बमोजिम अन्य व्यक्ति वा संस्थालाई बिक्री गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।

स्पष्टीकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि “क्याप्टिभ ऊर्जा आयोजना” भन्नाले कुनै व्यक्ति, संस्था, उद्योग, फर्म वा कम्पनीले आफूले उत्पादन गरेको ऊर्जाको कम्तीमा एकाउन्न प्रतिशत आफैँले उपयोग गर्ने गरी निर्माण वा जडान गरेको नवीकरणीय ऊर्जा आयोजना सम्झनुपर्छ ।

२७. **दिगोपना कायम गर्ने:** केन्द्रले आफ्नो सहयोग र साझेदारीमा सञ्चालित नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी आयोजना वा कार्यक्रमको दिगोपना कायम गर्न सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद- ८

गुणस्तर, प्रयोगशाला तथा अनुगमन निरीक्षण

२८. गुणस्तर निर्धारण गर्न सक्ने: नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षतासँग सम्बन्धित प्रविधि, यन्त्र वा उपकरणको गुणस्तर निर्धारण गर्न सक्नेछ ।
२९. परीक्षण गर्नु पर्ने: (१) नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरण उत्पादन वा पैठारी गरी नेपालमा बिक्री वितरण गर्न चाहने व्यक्ति वा संस्थाले त्यस्तो प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरण केन्द्रबाट परीक्षण गराउनु पर्नेछ ।
- (२) नवीकरणीय ऊर्जा, र ऊर्जा दक्षतासँग सम्बन्धित प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरण दफा २८ बमोजिम निर्धारित गुणस्तर अनुरूप भए नभएको परीक्षण गर्नको लागि केन्द्रले एक प्रयोगशालाको स्थापना तथा सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम प्रयोगशाला स्थापना नभएसम्म नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको प्रयोगशालाबाट गुणस्तर परीक्षण गराउन सकिनेछ ।
- (४) उपदफा (२) बमोजिमको प्रयोगशालाको लागि नेपाल सरकारले आवश्यक मापदण्ड निर्धारण गर्न सक्नेछ ।
- (५) केन्द्रले उपदफा (१) बमोजिम परीक्षण गर्दा बढी ऊर्जा खपत गर्ने यन्त्र वा उपकरण तथा ऊर्जा खपत गर्ने साधनको उत्पादन, निकासी, पैठारी वा बिक्री वितरण गर्न निषेध वा प्रतिबन्ध लगाउन समिति समक्ष सिफारिस गर्न सक्नेछ ।
- (६) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले आफू अन्तर्गत सञ्चालन हुने आयोजना र कार्यक्रममा प्रयोग हुने स्थानीयस्तरमा उत्पादन वा विकास भएको प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरण परीक्षण गर्नका लागि उपदफा (४) बमोजिमको मापदण्डको अधीनमा रही प्रदेश तथा स्थानीय तहको कानून बमोजिम प्रयोगशालाको स्थापना र सञ्चालन गर्न सक्नेछन् ।
- (७) उपदफा (६) बमोजिमको प्रयोगशाला स्थापना नभएसम्म प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह अन्तर्गत सञ्चालन हुने आयोजना र कार्यक्रममा प्रयोग हुने स्थानीयस्तरमा उत्पादन वा विकास भएको प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरणको परीक्षण उपदफा (२) वा (३) बमोजिमको प्रयोगशालामा गराउन सकिनेछ ।
- (८) उपदफा (१) वा (७) बमोजिम प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरणको गुणस्तर परीक्षण गर्दा केन्द्रले सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा निकायबाट सेवा शुल्क लिन सक्नेछ ।
३०. अनुगमन तथा निरीक्षण: (१) केन्द्रको सहयोग तथा केन्द्रसँगको साझेदारीमा सञ्चालित नवीकरणीय ऊर्जा, ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा संरक्षणसँग सम्बन्धित आयोजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा निरीक्षण केन्द्रले गर्न वा गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुगमन तथा निरीक्षण गर्दा सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा निकायले यस ऐन बमोजिम आयोजना तथा कार्यक्रम सञ्चालन गरेको नपाइएमा केन्द्रले त्यस्तो व्यक्ति, संस्था वा निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम दिएको निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा निकायको कर्तव्य हुनेछ ।

(४) केन्द्रले उपदफा (१) बमोजिम अनुगमन तथा निरीक्षण गरेको विषयको प्रतिवेदन तयार गरी समिति समक्ष पेस गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-९

कोष तथा लेखापरीक्षण

३१. **कोष:** (१) केन्द्रमा दिगो ऊर्जा कोष नामको एउटा छुट्टै कोष हुनेछ र सो कोषमा देहाय बमोजिमका रकम रहनेछन्:-

(क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त रकम,

(ख) कुनै व्यक्ति वा संघ संस्थाबाट प्राप्त रकम,

(ग) विदेशी व्यक्ति, सरकार वा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(घ) यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम सेवा उपलब्ध गराए बापत प्राप्त हुने रकम,

(ङ) कार्बन व्यापार तथा जलवायु वित्त सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रम सञ्चालन बापत प्राप्त हुने रकम,

(च) अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ग) बमोजिम कुनै रकम प्राप्त गर्नु अघि केन्द्रले नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयको स्वीकृति लिनुपर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको रकम केन्द्रले तोकेको “क” वर्गको वाणिज्य बैंकमा केन्द्रको नाममा खाता खोली जम्मा गरिनेछ ।

(४) केन्द्रको नामबाट गरिने सम्पूर्ण खर्च उपदफा (१) बमोजिमको कोषबाट व्यहोरिनेछ ।

(५) कोषको सञ्चालन तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३२. **लेखा र लेखापरीक्षण:** (१) केन्द्रले आफ्नो आय र व्ययको लेखा नेपाल सरकारले अपनाएको लेखा प्रणाली बमोजिम राख्नु पर्नेछ ।

(२) केन्द्रको आन्तरिक लेखापरीक्षण प्रचलित कानून बमोजिम कोष तथा लेखा नियन्त्रकको कार्यालयबाट र अन्तिम लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकबाट हुनेछ।

(३) नेपाल सरकारले चाहेमा केन्द्रको आयव्ययको लेखा सम्बन्धी कागजात जुनसुकै बखत जाँचन वा जाँचन लगाउन सक्नेछ।

परिच्छेद-१०

सजाय र पुनरावेदन

३३. सजाय: (१) कसैले देहायको कुनै काम गरे वा गराएमा केन्द्रको प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले देहाय बमोजिम सजाय गर्नेछ:-

(क) व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्रले दफा ७ को उपदफा (२) बमोजिमका जिम्मेवारी तथा दायित्व पूरा नगरेमा पाँच लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना,

(ख) दफा २९ को उपदफा (१) बमोजिम परीक्षण गर्नुपर्ने नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी प्रविधि तथा उपकरणको परीक्षण नगराई बिक्री वितरण गरेमा दश लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना,

(ग) दफा ३६ विपरीतको काम गरेमा केन्द्रसँग कुनै सम्झौता भए सोही सम्झौतामा उल्लेख भए बमोजिम र सम्झौता नभएमा वा सम्झौतामा केही उल्लेख नभएकोमा बिगो भराई बिगो बमोजिमको जरिवाना,

(घ) खण्ड (क), (ख), र (ग) मा लेखिएदेखि बाहेक यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीतको कुनै कार्य गरेमा तीन लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना,

(२) प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले उपदफा (१) बमोजिमको सजाय गर्नु अघि सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा निकायलाई आफ्नो भनाइ पेस गर्ने उचित मौका दिनु पर्नेछ।

३४. पुनरावेदन: दफा ३३ बमोजिम प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले गरेको सजायमा चित्त नबुझ्ने व्यक्ति, संस्था वा निकायले सो निर्णयको जानकारी पाएको मितिले पैंतिस दिनभित्र सम्बन्धित जिल्ला अदालत समक्ष पुनरावेदन दिन सक्नेछ।

परिच्छेद-११

विविध

३५. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण: केन्द्रले सञ्चालन गर्ने नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी आयोजना वा कार्यक्रममा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई उच्च प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।

३६. दुरुपयोग गर्न नहुने: कसैले यस ऐन बमोजिम केन्द्रबाट प्राप्त प्राविधिक वा अन्य सहयोग जुन प्रयोजनको लागि प्राप्त गरेको हो सो प्रयोजन विपरीत हुने गरी दुरुपयोग गर्नु हुँदैन।

३७. **जफत गर्न सक्ने:** कसैले यस ऐन विपरीत हुने गरी उत्पादन, आपूर्ति वा जडान गरेका यन्त्र वा उपकरण केन्द्रले जफत गर्न सक्नेछ ।

३८. **प्रतिवेदन पेस गर्नुपर्ने:** (१) यस ऐन बमोजिम केन्द्रबाट सहयोग प्राप्त गर्ने व्यक्ति, संस्था वा निकायले देहायका विवरण खुलाई केन्द्रले निर्धारण गरेको समयभित्र प्रतिवेदन पेस गर्नुपर्नेछ:-

- (क) आयोजना वा कार्यक्रम सञ्चालन भएको क्षेत्र,
- (ख) लाभान्वित जनसंख्या,
- (ग) आयोजना वा कार्यक्रमको प्रभाव,
- (घ) आयोजना वा कार्यक्रममा भएको खर्च,
- (ङ) आयोजना वा कार्यक्रमबाट प्राप्त उपलब्धि,
- (च) सम्झौतामा उल्लिखित अन्य विषय ।

(२) केन्द्रले आफूले वार्षिक रूपमा सम्पादन गरेका काम, कारबाही तथा आय-व्ययको विवरण, नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता तथा संरक्षणको क्षेत्रमा हासिल गरेका उपलब्धि, सो क्षेत्रमा रहेका समस्या र समाधानका उपाय सहितको विवरण समावेश गरी वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र समिति समक्ष पेस गर्नुपर्नेछ ।

(३) केन्द्रले यस दफा बमोजिमको प्रतिवेदन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

३९. **अधिकार प्रत्यायोजन:** (१) समितिले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकारमध्ये केही अधिकार आवश्यकता अनुसार अध्यक्ष, सदस्य वा प्रमुख कार्यकारी अधिकृतलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

(२) प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले उपदफा (१) बमोजिम प्रत्यायोजित अधिकार र दफा ३३ बमोजिमको अधिकार बाहेकका आफूलाई प्राप्त अधिकारमध्ये केही अधिकार केन्द्रको अधिकृत कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

४०. **शपथ:** समितिका मनोनीत सदस्य तथा प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले आफ्नो पदीय जिम्मेवारी सम्हाल्नु अघि समितिको अध्यक्ष समक्ष प्रचलित कानून बमोजिम पद तथा गोपनीयताको शपथ लिनुपर्नेछ ।

४१. **उपसमिति वा कार्यदल गठन गर्न सक्ने:** (१) समितिले आफ्नो कार्य सञ्चालनका लागि आवश्यकता अनुसार उपसमिति वा कार्यदल गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको उपसमिति तथा कार्यदलको काम, कर्तव्य, अधिकार, कार्यक्षेत्र, कार्यावधि तथा सुविधा समितिले त्यस्तो उपसमिति वा कार्यदल गठन गर्दाका बखत तोके बमोजिम हुनेछ ।

४२. प्रचलित कानून बमोजिम हुने: यस ऐनमा लेखिए जति कुरामा यसै ऐन बमोजिम र अन्य विषयमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।
४३. नेपाल सरकारसँग सम्पर्क: केन्द्रले नेपाल सरकारसँग सम्पर्क राख्दा मन्त्रालय मार्फत राख्नुपर्नेछ ।
४४. अनुसूचीमा संशोधन: नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी अनुसूचीमा आवश्यक संशोधन गर्न सक्नेछ ।
४५. नियम बनाउने अधिकार : (१) नेपाल सरकारले यस ऐनको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) को सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने गरी नेपाल सरकारले देहायका विषयमा नियमहरू बनाउन सक्नेछ:-

- (क) प्राविधिक तथा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउने सम्बन्धी विषय,
  - (ख) प्रविधि तथा यन्त्र वा उपकरणको गुणस्तर निर्धारण तथा परीक्षण र शुल्क सम्बन्धी विषय,
  - (ग) प्रयोगशालाको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन सम्बन्धी विषय,
  - (घ) नवीकरणीय ऊर्जा र ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा संरक्षण सम्बन्धी विषय,
  - (ङ) प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको पारिश्रमिक, सेवाको सर्त र सुविधा सम्बन्धी विषय,
  - (च) कोषको रकमको प्रयोग, सञ्चालन र व्यवस्थापन सम्बन्धी विषय,
  - (छ) ऊर्जा परीक्षण, ऊर्जा परीक्षकको योग्यता र अनुमतिपत्र प्राप्त गर्ने कार्यविधि सम्बन्धी विषय,
  - (ज) तालिम सञ्चालन तथा स्वीकृति सम्बन्धी विषय,
  - (झ) ऊर्जा बचत योजना तथा ऊर्जा बचत प्रमाणपत्र सम्बन्धी विषय,
  - (ञ) अन्य आवश्यक विषय ।
४६. विनियम बनाउने अधिकार: (१) समितिले यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधीनमा रही देहायका विषयमा विनियम बनाई लागु गर्न सक्नेछ:-

- (क) कर्मचारीको काम, कर्तव्य, अधिकार, योग्यता, सेवा तथा सुविधाको सर्त सम्बन्धी विषय,
- (ख) आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी विषय,
- (ग) केन्द्रको आन्तरिक कार्य सञ्चालन सम्बन्धी विषय ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको विनियम नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएपछि लागु हुनेछ।

४७. **निर्देशिका, कार्यविधि तथा मापदण्ड बनाउन सक्ने:** (१) यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधीनमा रही समितिले आवश्यक निर्देशिका, कार्यविधि तथा मापदण्ड बनाई लागु गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड लागु गर्नु अघि सर्वसाधारणको जानकारीको लागि सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ।

४८. **ऐन कार्यान्वयन मापन:** यो ऐन प्रारम्भ भएको पाँच वर्ष पुगेको मितिले एक वर्ष भित्र र तत्पश्चात प्रत्येक पाँच वर्ष पूरा भएको मितिले एक वर्षभित्र मन्त्रालयले ऐन कार्यान्वयनको मापन गर्नेछ र सोको प्रतिवेदन सङ्घीय संसदको दुबै सदनको सम्बन्धित समितिमा पेस गर्नेछ।

४९. **खारेजी र बचाउ:** (१) वैकल्पिक ऊर्जा विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३ खारेज गरिएको छ।

(२) वैकल्पिक ऊर्जा विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३ बमोजिम स्थापना भएको वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र यो ऐन प्रारम्भ भएपछि स्वतः केन्द्रमा परिणत हुनेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम गठित समितिको सम्पूर्ण चल, अचल सम्पत्ति तथा दायित्व यसै ऐन बमोजिम गठन हुने केन्द्रमा सर्नेछ।

(४) वैकल्पिक ऊर्जा विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३ बमोजिमको कोष यो ऐन अन्तर्गतको कोषमा स्वतः परिणत हुनेछ।

(५) उपदफा (१) बमोजिमको आदेश अन्तर्गत गठित समितिमा नियुक्त भएका कर्मचारी यस ऐन बमोजिम नियुक्त भएको मानिनेछ।

(६) उपदफा (१) बमोजिमको आदेश अन्तर्गत गठित समितिका मनोनीत सदस्य तथा नियुक्त कार्यकारी निर्देशकको पदावधि यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखतसम्म बाँकी रहेको भए त्यस्तो बाँकी अवधिसम्म बहाल रहनेछन्।

(७) उपदफा (१) बमोजिमको आदेश बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ।

५०. **मुद्दा सर्ने:** यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत वैकल्पिक ऊर्जा विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३ बमोजिम गठित समितिबाट कारवाही भई छिन्न बाँकी मुद्दाहरू यस ऐन बमोजिम स्थापना भएको नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता केन्द्रमा सर्नेछन्।

अनुसूची

(दफा २ को खण्ड (थ) सँग सम्बन्धित)

ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा संरक्षण सम्बन्धी व्यवस्था लागु हुने व्यावसायिक प्रतिष्ठान वा क्षेत्र

१. व्यवसाय, उद्योग तथा कलकारखाना र व्यापारिक प्रतिष्ठान,
२. यातायातका साधन (यान्त्र तथा गैहयान्त्र बाहक),
३. सरकारी, व्यावसायिक, आवासीय र व्यापारिक भवन,
४. सेवा क्षेत्र (अस्पताल, विद्यालय, विश्वविद्यालय),
५. कृषि, सिंचाइ र खानेपानी क्षेत्र,
६. ऊर्जा उत्पादन, आपूर्ति वा खपत गर्ने उपकरण, सोको उत्पादन वा पैठारी,
७. विद्युत, उत्पादन, प्रसारण वा वितरण,
८. नेपाल सरकारले समय समयमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको क्षेत्र।